

[illegible]

[illegible]

332.g.

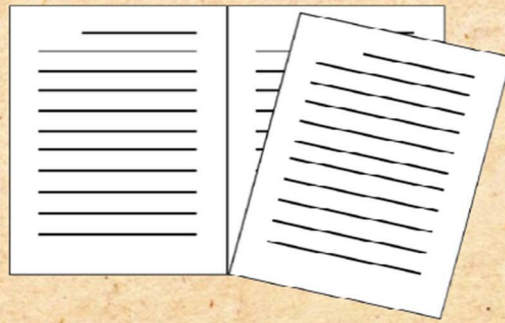

[illegible]

SPONGIA ERASMI ADVER/
sus aspergines Hutteni.

W woluminie kolejno współoprawne sygnatury:

SD 7149 I

SD 7150 I

in p[ro]p[ri]a d[omi]natio[n]e n[on] p[er]m[itt]it[ur] q[uo]d i[n] q[uo]d
 sig[n]a p[er]p[et]ua d[omi]natio[n]e i[n] q[uo]d i[n] q[uo]d
 d[omi]natio[n]e i[n] q[uo]d i[n] q[uo]d i[n] q[uo]d i[n] q[uo]d

um sentiet. In vere enim
 speritate et matrimo
 iores: nec minus suc
 a felices: extolletur
 us feruēt
 ruatio et
 In estat
 tūe et ali
 t in diuic
 arcialib?
 et hieme
 tio: ita ut
 itq[ue] de h[ic]
 Dabon
 ps. D[omi]n
 dec. D[omi]n
 mo. D[omi]n
 la

ac in bonis literis erudi
 In hieme infirmādis p
 ragēt: oculta etiam sub
 rent et artes liberales v[er]o

Dar Kuratorj. Okr. Szk. Pozn.
 Z księgozb. Gimn. im. M. Magd.
 w Poznaniu. 1930.

posito
 entur: et
 rebunt: sed
 filio viri pa
 refidere deli
 e vigilabit. In esta
 tia ducent tempora.
 profecti fuerint cap
 s trucidabuntur a
 s: victoria in eis p
 pul? generatim me
 ficiet annum: ver

occasiones: ne n[on] te defi
 fecerint letificātes popu
 monigerum. In estate t
 bec perficient: vbi commē
 cient. In autumnio iterum
 trouersijs vulgi fatigal
 inducti in hieme legib[us]
 mare cogentur: et q[uo]d fa
 mū et diuicule manebit ill
 status vulgi et com
 cuiq[ue] innotescit: nō
 De Reano M

ro v
 ecc
 e
 oi
 O
 uis
 uoca
 dito
 ution
 me
 orab
 qui e
 mple
 me
 diu
 in

SPONGIA ERASMI ADVER/
sus aspergines Hutteni.

597450 I

1699590

N. 375 4449

ERASMVVS ROTERODAMVVS
candido lectori S. D.

Vtteni decessus gratiæ nonnihil de-
traxit nostræ spongiæ, si tamen hu-
iusmodi libellorū ulla est gratia. Nā
si præscissem, aut non respondissem,
aut respondissem aliter, nūc quedam
insunt, quæ solus Huttenus erat intellecturus, cui spō-
giam nondum arbitror fuisse perlectam, quod tamen
affirmauere quidā, siquidem Huttenus periit uigesim-
o nono die mensis Augusti, atq; eodem ferme tem-
pore Frobenius spongiam finiit, quo ille uitam. Atq;
uinam mors, quemadmodum Hutteno contigit satis
felix, quippe quæ miserum tot malis uel exemit urgen-
tibus, uel subduxit imminetibus, ita contigisset ali-
quanto maturior, uidelicet prius quàm huc amentię
deuenisset, ut libello tam sycophantico tantū inuidiæ,
tantumq; labis conciliaret, tum sibi, tum bonis literis,
tum negotio Euangelico, tum Germanico deniq; no-
mini. Nam hic minima malorum portio redit ad me:
Quanquam si rectis iudicijs homines ducerentur, nō
æquum esset quenquam iniquiorem fieri bonis literis,
si quis extitit, qui his peruerse utatur, nec Euangelico
negotio, cui sese Huttenus impudenter ingessit, quum
illum ut hostem suæ causæ auersaretur etiam Luthē-
rus, multo uero iniquius ex unius uitio totius gentis

EPISTOLA ERASMI ROT.

ingeniū aestimare. Habuit Scythia suum Anacharsidem. & multos bliteos genuerunt Athenæ. Ab hoc sane dedecore præter omnem causam uiolatæ amicitie uindicasssem amicum, nisi quidam etiam studio curassent, ne colloqueremur. Nunc illud certe mihi gratulor, quod hætenus licuerit tueri ucterem illam meam in respondendo moderationem. Etenim si me Huttenus repetisset, quod facturum erat, opinor, si uiuisset: uel quia semel perfricuerat os, uel quia non erant de futuri qui plaustrum, quod aiunt, percellerent: sensisset meam responsionem uere nihil aliud fuisse quam spongiam. Ac per me quidem Hutteni manes placide quiescent, modo ne posthumo quopiam libello mortuus etiam mordeat, aut exoriatur aliquis qui tragediam redintegret. Mihi uidetur hætenus plus satis insaniū. Postea quàm quod factū est, id infectum fieri nō potest: superest ut malū quoad licet, sepeliatur. Et quoniam haud male consulunt qui monent, ut ex malis si quid inest boni decerpamus, ego primum ex hoc incommodo illud excerpam commodi: Ero posthac in suscipiendis amicitijs contantior, in colendis cautior, in predicando parcior, in commendando circumspetior. Quid enim uetat me, iuxta Solonis celebre dictum, quotidie addiscentem aliquid, senescere? Porro iuuentus hinc admoneri potest, ut nō minus bonæ menti studeat, quàm bonis literis, ut impotentes animi cupiditates rationis freno moderetur. Nam multi suis
uitijs

AD LECTOREM.

*uitijs primum blandientes, scorta & comestationes
 condonant adolescentiæ, aleam ac profusionem pu-
 tant esse nobilitatis. Interea decrescit res, crescit æs
 alienū, periclitatur fama, perit fauor principū, quorū
 benignitate alebantur. Mox egestas inuitat ad rapi-
 nam. Ac primum latrocinio belli titulus prætexitur.
 Deinde ubi luxui ueluti Danaidum dolio nihil suffi-
 cit, uenitur ad perdita consilia, ut iam inter amicū &
 inimicū nullum sit discrimē, quoties inhiatur prædæ.
 Tandem animus uelut equus excusso sessore, præ-
 ceps fertur in exitium. Tametsi de Hutteno nō per-
 inde admiror, cuius quàm omnia penè consilia fue-
 rint inconsulta, notius est, quàm uellem. In his cogor
 desiderare iudicium, qui hominem ad agendam insa-
 nam fabulam protruserūt in proseniū, qui nunc eti-
 am tam insulso spectaculo applaudūt. Videri uolunt
 faucre bonis literis. Nemo mortalium his magis no-
 cuit. Impense studiosi sunt Lutheri, non poterant hu-
 ius causam magis ledere. Amabant Huttenū, nullus
 hostis plus mali dedit Hutteno. Oderunt hostes Lu-
 theri, nullus adhuc illis exhibuit spectaculum iucun-
 dius. Sunt admodum Germani, trecentis annis nemo
 magis offecit nomini Germanico. Neq; uero me fallit
 quo consilio, per quos hæc est acta fabula. Sum qui-
 dem simplici præditus ingenio minimeq; suspicaci,
 sed non usq; adeo nullo naso sum, nec in tantum stipes
 aut fungus, ut solus non sentiam, quod sentiūt omnes.*

EPIST. ERAS. ROT. AD LECT.

Verum si licebit hactenus defunctum esse pugna gladiatoria, cupio nescire quod scio, & obliuisci quod meministi, sed uereor ne per quosdam huiusmodi tragœdiarum nimium amantes non liceat, qui cum non ignorent quod ciuilitate tractarim Huttenum in spongia, tamen non pudet istos iactare me post extinctum Huttenum edidisse libellum, ueluti cum laruis luctaturum. Hutteni expositulationi statim respondi in mense Iulio. Vidit manum meam Ioannes Frobenius, cumque hoc alij nonnulli. Excusurus erat, sed nec praela tum uacabāt, & mihi cōsultius est uisum differri, ne ante nondinas alia prodiret criminatio, cui non liceret respondere. Iam quum constet Huttenum perisse die, quo dictum est, in insulula quadam quæ longe est supra Thurgium, quum constet spongiā à Frobenio ad Id. August. cœptam, tertio die Septemb. absolutam, qui fieri potest ut ego post obitum Hutteni spongiā ediderim, præsertim quum Hutteni mors fuerit, ut scribunt, subita. Supputa tempus quo rumor hic adferendus erat etiam per ueredariū, & inspicere diem quo iam misse erant sarcinæ, non inuenies quatuor horas ad edendam spongiā: iam hinc æstima quantum habebant frontis, qui hæc iactant. Quod si prodiderit sese de quo suspicor, sentiet quàm non toto pectore oderim Huttenum. Bene uale lector, & nostro malo doctus, sape.

Purgatio

PURGATIO ERASMI ROTERO
DAMI, AD EXPOSTVLA-
tionem Vlrici Hutteni.

VNC uicissim audi, si uacat,
rhetorem Laconicum Asiano
respondentem, non breuiter mo-
do, uerum etiam ciuilitur: tantū
enim spongia deterfurus sum,
quæ ille in me aspersit, nihil au-
tem criminū aut cōuidorum in
aduersarium regram. Dabitur hoc uel amicitie pri-
stinae, uel meæ perpetuæ cōsuetudini. Scio nō fert cō-
tempnū, Hutteni generosus animus. Proinde cū mul-
tos lacefferit antehac acidis libellis, nec ullus illū ha-
ctenus respōso dignatus sit, & hoc honoris feret à ue-
tere amico. Precor autē optime lector, ut hic te mihi
præbeas attentū. Neq; enim te cupio testem modo hu-
ius cōslictationis, uerū etiā cognitorem ac iudicē. Hu-
ius tragœdiæ proœmiū hinc extitit, qđ Huttenus cū
Basileā aduenisset, nō est admissus ad nostrum collo-
quiū. Ac dictu mirū, qđ atroces hinc conetur excitare
tumultus. Sed hos fumos omneis discutiet ueritatis
simplex ac dilucida narratio. Verbū non affingetur.
Res enim sic habet: Hēricus Epphēdorpius, q quoties
in hoc argumēto mihi nominabitur, honoris causa no-
minabitur, primus obnunciavit Huttenum esse Basi-

PURGATIO ERASMI AD

leæ. Hoc statim exhilaratus nuncio, percontari cœpi, quid ualeret, ecquid tuta omnia, num faueret magistratus, aliaq; consimilia, quemadmodum solemus de his, quibus ex animo bene uolumus. Certe id temporis Hutteno ex animo bene cupiebam, ut si quis alius. Ad cetera gratulatus, de sola ualetudine dolebā, quam aiebat uehementer afflictam. Tandem rogabam Epphendorpium, placidis uerbis persuaderet Hutteno, ut si nihil esset nisi uulgaris cōsalutatio, temperaret à cōgressu, quod ea res nihil esset illi cōmoditatis allatura, me graua natura esset inuidia, iam plus satis grauatum: ceterū à pristino meo in illum affectu nihil decessisse: quod si qua in re officium meū desideraret, id fore promptissimum. Hoc se renunciaturum recepit Epphendorpius, nec dubito, quin qua est ciuilitate præditus, cōmodius etiam retulerit, quā ego mandarim. Certe proficitur, quanta potuit ciuilitate, meam orationē pertulisse. Vbi me reuisit post unū atq; alterum diem, rogo num boni consulisset Huttenus meam colloquij deprecationem. Imò, inquit, suauiter arrisit, & in bonam partem interpretatus est. Rursum testificatus animum erga illum meum, officium deferro, si quid à me præstari uellet Huttenus. Post dies aliquam multos, rogavi familiarius Epphendorpiū, diceret ingenue, num Huttenus uideretur eodem animo accipere deprecationē meam, quo ego facerē, & num quam animi offensi significationem daret. Negauit ille se quicquam tale in Hutteno

EXPOSTULAT. HUTTENI.

no deprehēdere. Sed abiturus adiecit: Fortassis, inquit, cuperet tecum colloqui. Roganti, num istud dixisset Huttenus, negauit: sed est fortassis, inquit, quod cuperet tecū colloqui. Tum ego: Quanquā, inquam, cupiebam inuidiam defugere, tamen ea res nō tanti est apud me, quin facile contempturus sim, si quid habet seriæ rei, quod mecū agat: aut si alioqui hæc res illi cordi est. Si quo modo ferre possem hypocausta, ipse cōuenire hominem. Ille fortassis ut est affectus, nō potest abesse ab hypocaustis. Quod si potest ferre frigus huius aule, libens cū illo confabulabor usq; ad satietatē, et curabimus ut sit luculētus focus. Ad hoc respōdit Epphēdorpheus, Huttenū corpore misere affecto semper uersari in hypocaustis. Interea discedit Huttenus Milthusiū. Narrat Epphendorpius, quā feliciter elapsus esset ē periculis. Ea res mihi uoluptatem attulit. Testis enim esse potest Epphendorpius, me id temporis etiā animo sollicito fuisse, ne quid accideret Hutteno secus quā uellemus. Itaq; quū cō rediturus esset Epphēdorpheus, onerauimus eū mandatis, admoneret Huttenū, ne securitate sua ueniret in aliquod periculū, nō enim deesse, qui uenarentur illum, haberet suspecta omnia. Aediderat libellum quendam in medicum huius urbis, planē ridiculum. Mirabar apud Epphendorpiū, unde illi in morbo, in tanta rerū angustia, tantum ocij, ut luderet talibus libellis. Respondit illum talibus iocis auocare animū suū. Mallem, inquam, illum hac ætate sibi deli-

PURGATIO ERASMI AD

geret aliquod argumētum, in quo nervos omnes in
 nij expediat, & per quod honesti nominis memoriā
 trāsmittat ad posteros. Respōdit Epphendorpius, illū
 totum in hoc esse, ut stilum absolueret. Hæc dum ego
 simplex & candidus amicus solícite uerso pro meo
 Hutteno, redit ab illo Epphendorpius, annūciās Hutte
 nū uehemēter in me stomachari, & nescio quid atro
 cis libelli aduersum me habere in manibus. Ea res ut
 obligit præter meritū & expectationē, nouitate ipsa
 percelluit animum meum. Roganti quid esset causæ,
 respōdit Epphendorpius, hoc urere illius animū, quod
 non esset admissus ad colloquium. Atqui, inquam, aie
 bas illū hoc boni consulere: uerum, inquit, sed postea
 q̄ abijt, mire cæpit offendi, nec uidetur posse placari.
 Iam is rumor latius etiā spargebatur, adeo ut Beatus
 quoq; Rhenanus sollicitus adiret me. Is me permittē
 te accersit & Epph. Cōsultatur de remedio. Respōdi
 me nō posse præstare, quid huic aut illi subito ueniat
 in mētem. Mihi satis esse, quod animum præstem, cui
 nemo merito possit irasci. Nam quod ad colloquium
 attinet, tu scis, inquam, Epphendorpi, quā nullā ha
 beat in me stomachādi causam. Visū est illis, ut Hut
 tenus anteq̄ prodiret liber, aliqua placaretur epistola.
 Respondi mihi uideri optimū dissimulare. Nam eius
 modi ingenia tū maxime ferocire, si quis conetur pla
 care. Quū illi consentirent à me dissentientes, scripsi
 Hutteno, meum animū nullius mali sibi consciū esse,
 si quid

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

si qui d falsò delatū esset, aut alioqui suspicaretur, ex-
 postulat priuatim per epistolam, me non dubitare,
 qu in illi per omnia satisfactorius essem. Consideraret
 interim an hoc quod moliretur, cōduceret publicis stu-
 dijs, negotio Euangelico, ac rebus etiam ipsius, ut tū
 habebāt. Nō me mea fefellit opinio. Retulit Epphen-
 dorpius epistolā atrocissimā. Iam enim existimabat
 me hominē meticulosum formidine tremere. Propo-
 nit aliquot capita criminū, quod Capitonē Capnioni
 in literis Hebraicis prætulerim: quod ipsum Huttenū
 in epistola ad Hochstratū perstrinxerim: quod Cap-
 nioni perfidiæ labem asperferim: quod Theologis La-
 uanicensibus & alijs nonnullis sim blanditus. Deniq;
 quod subito descuerim ab Euāgelico negotio, & ad
 huius subuersionē totum animum intenderim. Et inte-
 rim promittit se libellum intra triduū per famulum
 missurum. Atqui huius exemplar, iam hic per multo-
 rum manus uersatum, missum erat Thurregiū, & po-
 pulus mihi narrabat, quid Huttenus in me scripsisset.
 Respondeo per literas ad capita, quæ primis literis
 proposuerat, multa monens, quæ nō minus in rē ipsi-
 us erant, quàm meam: Respondet paulo mitius, iā ex-
 tincto Francisco Sichino, & hanc fert cōditionem, li-
 brum iam esse missum typographo, ut obticescerē, ita
 pacem atq; etiā amicitiam fore inter nos, si uellem, ut
 antea. Tādem redditus est libellus, nec obsignatus, nec
 obligatus. Eum premere, quum iam nec ipsi Hutteno
 esset

PURGATIO ERASMI AD

esset in manu, tamen erant qui serio agerent, ut missa etiam pecunia, si superis placet, impetraretur ab Hutteno ne prodiret. Ego constantissime respondi, optimum fuisse, librum eiusmodi nunquam scribi, ceterum postea quam iam sparsus esset, & exisset autoris manus, nihil esse melius, quam euulgari quamprimum typis. Et id me curaturum meo sumptu pollicitus sum, si uolente fieret Hutteno. Interea commigrat Thurgium Huttenus. Inde scribit, ut hoc factum in Atene Americam reiciamus, post hæc omnia prudenter actum sese. Præterea nihil actum est inter nos. Hæc omnia sic habere, nemo potest esse testis magis idoneus, quam Eppendorpius, qui ex tot meis liberis ac familiaribus colloquijs, satis animaduertit, me purum amici animi affectum tum obtinuisse erga Huttenum, & à nullo minus suspicatum hostilia exoritura, quam ab illo. Vbi est igitur ista inhumanitas, quam Huttenus uerbis exaggerat? ubi contemptus tanti uiri? ubi metus seu illius expostulationis, quam sustinere non potuissem? Blande rogavi, ne sine causa grauaret amicum inuidia, plus satis grauatum. Non detrectavi colloquium, si quid esset serie rei. Detuli amici officium, etiam usque ad pecuniam, quam mea tenuitas impartire potuisset. Postremo obtuli colloquium, etiam si nihil esset serie rei, modo ita sederet animo illius. Delectus est huic negotio interpres graciosus ac ciuili facundia, qui si quid etiam habuisset odij res ipsa, generosus

EXPOSTULAT. HUTTENI.

rosus, cognatus, & civilis interpres lenire potuisset.
 Liquet igitur, quàm non suo loco dicta sint illa toties
 Hutteno: repulisti à colloquio. Ego ut tum eram asse-
 ctus, uel Constantiam usq; nō grauatus fuisset ade-
 quitare, si sensissem hoc serio referre Hutteni, tantū
 abest, ut à colloquio submoturus fuerim. Tantū apud
 me ualebat amicitia, quam ante cōplures annos Mu-
 se inter nos cōciliarant, ac semel initam, mutua quæ-
 dam aluerant officia. Testantur hoc meæ lucubratio-
 nes, quàm non uulgariter adamarim ingenium & ue-
 nam Hutteni. Nam immodicam illam libertatem con-
 donabam etati, ac temporis progressu correctum iri
 sperabam. Videbam in eius scriptis amplam, splendi-
 dam, ac paratam uerborum supellestilem, naturæ sa-
 tis, rationem, iudicium & consilium sperabam et a-
 te, usu, studioq; accessura. Iam si quis consideret, quo
 in statu res meæ tum fuerint atq; etiam nūc sint, quo
 loco res Hutteni, nimirum prudentiam iudicabit de-
 precari colloquiū, quod alteri sit ociosum, alteri one-
 rosum: & inhumanus uidebitur non qui deprecatur,
 sed qui deprecanti irascitur. Verum urget me Hutte-
 nus meo testimonio, qui candorē ipsius prædicarim,
 quod neminem solitus sit degrauare inuidia. Fateor à
 me prædicatam ingenuitatem Hutteni, qui cum cæte-
 ri libellos emitterent, aut nullis, aut fictis titulis, ipse
 suo titulo addito, præter se neminem grauaret suspi-
 cione. Quid istuc ad hanc causam? Si laudauī cando-
 rem in

PURGATIO ERASMI AD

rem in Hutteno, ea res illum monere debebat, ne hic
esset sui dissimilis. Si quis laudet uinum probū, an is
post accusabitur uanitatis, si cōtingat uinum acescere?
Vtinam hic tantum me uanum reddidisset Huttenus:
Vltro, inquit, abstinuissem ab ea uoluptate, quā nun/
quam non capio ex cōgressu tuo, si uidissem inde te
grauandum inuidia. Hoc si sponte sua facturus erat,
quum constet nostrum colloquium inuidia carere nō
potuisse, cur indignatur mihi, qui hoc tā ciuilitate ad/
monuerim ut faceret, quod ille uel non monitus erat
facturus? Quos inimicos habeat Huttenus nō exqui/
ro, nec mihi perinde ab illis inuidiam metuo. Sed hic
cōgressus permanaturus erat Romam ad Pontificē,
in Hispaniam ad Cæsarem, in Brabantiam ubi stre/
nuos habeo sycophantas, in Angliā, ubi non deficiūt,
qui me uolentē nolentē faciāt Lutheranum. Si paulu/
lum est ueri, multa solent affingi. Huiusmodi rumo/
rum inuidiam metuebam. Id satis perspicere potuit
Huttenus ex meis ad Laurinum literis. Quid opis, in/
quit, speres ab eo amico, in rebus afflictis, qui rebus
adhuc integris, congressus inuidiam detrectet? Imō illi
sunt amici certissimi, qui se seruare norunt integros
occasione, ibi timentes periculum, ubi nihil commodi/
tatis sit amico. Non enim nunc dispero, quā illi res
sint integræ. Certe optarim illi secundiores, modo ip/
se sibi sumat animum fortuna meliore dignū. Omnes,
inquit, gratulatur Hutteno: Magistratus alius super
aliū

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

alium reuerenter adeunt, multi omnium ordinū quā
 si certatim irruentes inuisunt, solus Erasmus clausum
 se domi tenet. Quis unquam uidit Erasmus brumæ
 tempore salutandi gratia prodire domo? Deinde nō
 est meum eleuare humanitatem magistratū huius
 urbis, quam & ego non semel expertus sum. Erat ma
 gnæ humanitatis fateor, quod Huttenum admiserunt,
 sed maioris, quod dimiserunt. Addam & illud laudis:
 Malunt hoc suum officium sileri, quā iactari. Ea
 est illorum modestia. Vtinam autē Huttenus sic sese
 gereret, ut bonorum humanitate perpetuo posset uti.
 Sed iidem qui mittebant hospitium, admonebant,
 tēperaret à uerbis unde tumultus aliqd nasci posset,
 multo minus approbaturi tales libellos. Verū si qui
 sunt, quos nō grauat hæc inuidia, cuiusmodi sunt mul
 ti ignoti, aut tam potentes, ut possint cōtemnere, quid
 hoc ad me, qui uix subsisto aduersus inuidiam, nec
 habeo quo me tuear, nisi solam innocentiam? Desinet
 autem mirari, me tantillū metuere inuidiam, qua nul
 la pestis nocentior, qui perpēderit, quod Card. Mogū
 tinus pridem Huttenum è sua familia dimiserit, non
 ob aliud, nisi quod nollet per illum inuidia degrauari.
 Franciscus Sychenius, quo consilio dimisit Huttenū
 ab sese, nisi quia uitabat inuidiam? Qui Hutteno sani
 guine coniunctissimi sunt, quur malunt illum abesse à
 possessionibus paternis, nisi quod metuunt inuidiam?
 Hæc cum nulli sint obscura, solus Erasmus metuit in
 uidiam.

PURGATIO ERASMI AD

uidiam. Non oportuit contemni, quem reges ac principes dignati sunt alloquio suo. Per me sanè non minuetur maiestas Huttenici nominis. Sed non contemnit, qui declinat inuidiam, nisi forte contemno regē Gallorum, qui me cupidus cupidum expectat, & ad salutem meam pertinebat esse in Gallia. Et tamen abstinui, metuens inuidiam, quod inter illum & Cesare nondum satis conueniat. Quum essem proxime Bruggis, detrectavi colloquiū regis cuiusdam amātis mei, non quod contemnerem, sed quod inde metuerem inuidiam à Romanensibus, quam tamen nō potui prorsus effugere. Atq; utinam Huttenus ita temperasset sua consilia, uti quemadmodum tum respectu principis sui, cuius negotium agebat, honorifice acceptus est apud Gallos: ita nunc quoq; inter magnos haberetur gratosus, possetq; ab omnibus citra inuidiam amari coliq;. Iam uero mihi uide, quā odiosam causam comminiscitur detrectati colloquiū. Dicas equidem esse natum non ad equitandū, sed ad calumniandum. Sciebam ipsum, ut ait, quædam mecum expositum, atq; ideo mihi male conscius, fugitabam illius alloquium. Vnde tandem ista noua Hutteni auiditas, ut illum exposulantem, senex iuuenem, sustinere non potuerim? Vnde repēte ex Hutteno factus est Cato Censorius? Solet olim mecum loquens, reuerentem quandam modestiam præ se ferre, quæ certe magis illius decebat ætatem, quā ista lingue calamiq; petulātia.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

petulantia. Sed unde coniectare potui, quod haberet
 aliquid quod mecum uellet expostulare? Quum esset
 Sletstadij (ut scribit in suis ad me literis) dederat hoc
 in mandatis Beato Rhenano, ut mihi significaret, esse
 quod in me desideraret Huttenus. Atqui Beatus Rhe-
 nanus nec uerbū ullum scripsit ad me ex Sletstadio,
 nec huc reuersus, iam hinc profecto Hutteno, signifi-
 cavit unq̃ sibi fuisse colloquium cum Hutteno. Nec
 id omnino prius rescui, q̃ ex literis Huttenicis, quas
 ad me dedit ex Milthusio: eas legenti mihi, fortē
 fortuna aderat Epph. & Beatus. Quum uentum esset
 ad eum locum: Beate, inquam, hic tu uocaris in ius,
 opus est tibi patrono. Ibi Beatus ingenue fassus est id
 quod res erat, se nihil unquam significasse, & cur nō
 fecisset, rationem reddidit. Ac post per ocium rem o-
 mnem sic nobis explicuit, ut cogerer hic desiderare
 simplicitatem illam Germanicā in Hutteno, qui hoc
 argumentum calliditate quadam affectarit, ut habe-
 ret, quo calūniaretur meam conscientiam. Neq; enim
 Beato quicq̃ seorsum aut serio mandauit, aut eiusmodi
 quod operæ precium esset me scire. Tantum omni-
 bus qui aderant audiētibus aiebat, me non perinde fa-
 uere Luthero, id interpretabatur metum, dicebātque
 se mihi animum additurum. Ac post similia quadam
 mandauit illi, quū putaretur Basileam repetiturus, ni-
 hil interim minitans, aut ullam significationē dans sti-
 li in me acuendi. Ac ne id quidem seorsum actum est,

PURGATIO ERASMI AD

sed in medio strepitu simul ridentium ac nugantium cons-
gerronum. Atque interim honorificentissime de me loque-
batur, ut Beatum nulla potuerit subire sequentis trage-
die suspicio. Deinde quum negocia Beatum diutius re-
morarentur in patria, Huttenus quasi liberans illum man-
datis indicauit se mox Basileam aditurum, mihique plus
satis meticulofo additurum animum. Ita conqueuit Bea-
tus nihil suspicans oriturum mali. Nec oriturum erat, si
contigisset colloqui. Decem uerbis satisfacissem Hut-
teni stomacho. Certe, Beatus aliquanto post reuersus est
Basileam, quam hinc discessisset Huttenus. Is quum
presentibus aliquot amicis, quorum erat Lodou. Berus,
me saluaret, rogabat quomodo mihi conuociret cum
Hutteno. Responsum est, optime. Atque ita tum mihi
plane persuasum erat. Rursum quum iterum me saluta-
di gratia conuenisset, Eppendorpius exhibuit Hute-
ni ad ipsum literas, in quibus mandabat, admoneret me
ne insectarer Lutherum, se quidem plurimum fauere mihi,
ceterum me non posse ipso uti amico, nisi a Luthero
impetendo temperarem. Quum autem id temporis nihil
minus cogitarem, quam de Luthero scriptis impeten-
do, uidebatur inter nos futura tranquillitas. Quum
apud nos nihil interim esset ortum nouae rei, paulo post
adfertur horribilis nuncius, Huttenum uehementer in-
ferum, scribere in Erasmus. Haec pluribus commemoran-
da duxi, ut perspicuum sit, me nec quicquam cognouisse
ex Beato, neque de animo Hutteni offenso quicquam po-
tuisse

EXPOSTULAT. HUTTENI.

tuisse suspicari. Hoc igitur fundamento sublato, corruit, quicquid hic calumnie supstruit Huttenus. Cur nō idem hæc mādauit hic Epph. Achatī suo quod illic mandarāt Beato? At ille renūciauit Huttenum si reno-
tranquilloq; esse in me animo. Quod si ego sensissem animū Hutteni, quē tum uere amabā, aliqua suspiciōe exulceratū, nihil opus erat ambire colloquiū, ipse ul-
tro uel congressu, uel literis nascenti malo medicatus fuisset. Nam ea de quibus uolebat expostulare, quā sint friuola, mox aperiam. Sed prodo cōscientiam in-
sinceram, quod in literis ad Laurinū prætexo hypo-
caustum fuisse in causa, quo minus cōgressi simus, ue-
lut amolians à me crimen inhumanitatis. Imò soleo li-
benter in scriptis meis amicorū meminisse per occasio-
nem, quūq; plures essent causæ cur detrectassem col-
loquiū, solam in literis adendis eam refero, quæ nihil haberet odij, tametsi Huttenus hæc odiosam uocat in-
quadā epistola. Illud sanè ridiculū, quod frequēter ob-
ambulans, ut ait, præter domum meam, euocare cona-
tus sit me ad colloquium, nec me id fugisse. Scilicet so-
leo brumæ tēpore obsidere ad fenestram, prospiciēs
si quis prætereat. Sed qd opus erat sic elicere? Nun-
quam ferè non patebat ostium domus meæ, & præter
morem huius urbis, licebat ingredi & postulare col-
loquium. Quod si fores erant occlusæ, licebat pul-
sare. At tu deprecabarīs, inquit, colloquium. O no-
uum pudorem. Vtrum igitur uerecundius erat, adi-

PURGATIO ERASMI AD

re detrectantem colloquium, an mox scribere talem libellum in amicum nihil suspicātem? Debuerat saltem epistola expostulare prius quā hanc occeperet trāgœdiam, cum tot scribat epistolas. Solet hostibus missis fecialibus denunciare bellū, & amicum inopinātem adoritur? At forsitan dicet, se nōnihil significasse Epph. de animo in me suo. Istud ego qui diuinare potui, cum Epph. constanter affirmaret apud me, se nullā alienioris animi notā deprehēdere in Hutteno? Id esse uerū, ipse Epph. non negat, & frequenter professus est, quū apud me, tum apud alios cōplures, quorum est Beatus, Glareanus, Botzemus, alijq; nōnulli. Vides igitur lector, quā hic nihil à me commissum uel inciuititer, uel superbe, uel parū amice, uel ex mala cōscientia. Nūc mihi finge aliquid admissum præter leges gratiarum, cum fateatur me talem amicum, qualem uix habuit aliū, cum fateatur meis laboribus etiam publice multum debere Germaniam: nōne prius oportebat expostulare, quā talem ædere libellum, quo nullum adhuc in quenq; scripsit uirulentiores? Et interim expostulationem uocat. Atque in epistola quadam mitissimā uocat pro rei atrocitate. Vbi nūc igitur illi cōmunes amici, quibus dolet Huttenum repulsum à colloquio, quum Epph. sciat non esse repulsum, & factum Hutteni improbet, quod ne possit insciari Huttenus, ipse suis ad me literis testatur. Atque hætenus de detrectato colloquio. Nūc ad crimina ueniendum

EXPOSTULAT. HUTTENI.

niedum est, quibus ille natura mitis Hutteni animus
ad tantā seuitiam exasperatus sit. Ea uidelicet oportet
esse uehementer atrocia. Fatetur nostrā amicitiam
fuisse non uulgarem, fatetur me magnifice meritū ac
mereri de publicis studijs. Atque hic mihi plus tribuit
quā agnosco. Sumit sibi primam laudē ueritatis: ea de
cet Germanum. Nō patitur abrogari sibi laudem hu
manitatis, ea decet literatum. Negat sustinere se, ut a
quoq; instigetur aduersus amicū: decet hoc sortem ac
prudentem equitem. Nec puto illū ignorare, quā nihil
sit tribuendū linguis delatricibus, per quas sæpenum
ro tota etiam regna subuertuntur. Nec fugit eū, quā
egre sit renūciandum amicitie, præsertim quæ mini
me uulgaris fuit: quā nō temere capienda sit aduersus
probatum amicū suspicio. Postremo quando morum
quoq; laudē sibi uindicat, non potest illū fugere, quid
reuerentiæ debeat iuuenis seni, cæno, amico, benemer
ito, et benemereti. Quid enim nūc aliud ago, quā assiduīs
meis laboribus rem Euangelicam promoueo? Atrox
igitur flagitium intercefferit oportet, quod cōpulerit
Huttenum humanitatis antistitem, uiolatis omnibus
Gratiarum legibus, oblitū omnis meæ beneficentiæ pri
stinæ, sprete reuerentiā, quæ debebatur huic caniciei,
quam ipsam magna ex parte debeo laboribus quibus
publicæ utilitati inservio, nulla præmissa expostulati
one, quæ fieri solet inter publicos hostes, prius quā si
gna cōmittantur, librum in Erasmiū uulgarit, tot men
b 3 dacijs,

PVRGATIO ERASMI AD

dacijs, tot conuicijs, tot amarulentijs undiq; scatentē?
 Nō abrogo ipsi laudem ueritatis, sed hoc indicat ipsa
 res, illi, quū hęc adornaret, suggestorem fuisse in con-
 silio longe omnīū uanissimū. Caterum iam audiamus
 horrēda crimina, quibus dilutis, ueniā ad illud omnīū
 atrocissimū, si uerū esset, quod ego prius stare solitus
 à parte Euangelica, nunc subito mutatus in diuersum
 aggrediar totum Euangelium unā cū Christo subuer-
 tere, cū hic ipse Hutteni libellus offenderit me toto pe-
 ctore sudantem in prouehendo negotio Euangelico,
 nec ab hoc studio cōquieuerim unquam in tantis rerū
 tumultibus, ac discriminibus. Primū igitur crimen
 illud est: Inter epistolas meas extat quēdam ad Iacobū
 Hochstratū, cuius initium est: Antehac legenti mihi.
 quam si cui uacabit legere, protinus intelliget, quā
 sit impudens calumnia, quod intēdit Huttenus. Expo-
 stulo enim illic cum Hochstrato, quod amarulentius,
 quā debeat Theologū, insectaretur Capnionē, quod
 incomparabilē uirū Comitē à noua Aquila suis scri-
 ptis odio perstrinxisset, quod me quoq; in libro quem
 aduersus Capnionem scripsit de Cabala, prāter occa-
 sionem ac meritū attigisset. Ad id quod tum institue-
 ram, puto nihil argumētorum esse prātermisissum. Sed
 offendit Huttenum quod illum appellem R. patrem,
 quasi uero non in medijs etiam bellis reges honorent
 sese solennibus titulis. Certe nullus tam fuit suspi-
 ciosus prāter Huttenum, qui me iudicaret eiusmodi ti-
 tulis

EXPOSTULAT. HUTTENI.

tulis adulatum Hochstrato. Erant qui illū suspicarentur
 irritum. Sed offendit serio, quod in eadē perstrinxerim
 ipsum, quod agens de epistolis, quas Capnion, Buschius,
 Comes à noua Aquila, et Huttenus, satis atroces scripserant
 in Hochstratū, hæc uerba subiecerim. Harum omnium
 amarulentiam nullo pacto ferre potuissem, nisi scripta
 ea prius legissem, quibus ad hanc intemperiem uidebantur
 efferati. Hactenus epistolæ meæ uerba recēsi. Quis autē est usque adeo uel nullius,
 uel peruersi iudicii, ut nō uideat hæc mihi dicta ex af-
 fectu Hochstrati, cui haud dubie uidebantur ea uirulen-
 tissime scripta? Atqui hoc ipsum quod Hochstratus mihi
 largitur, in ipsum retorqueo, qui suis scriptis causam
 dederit tam amarulentæ scriptioni. Eiusdem prudentiæ est,
 quod quū alicubi scribam me rei Theologicæ rudem, ac
 nullius iudicii, rogat unde mihi hæc noua ruditas: aut
 nō intelligens, aut certe dissimulans. Hic aliorū sermonē
 referri nō meū, quo tamen abutor ad colligendum id
 quod aduersus ipsos facit. Est autē hoc efficacissimū
 argumētandi genus, telū ab inimicis porrectum, in
 ipsos retorquere. Hic scio me clamabit Huttenus
 artificē. Imò hoc in arte dicitur cōsiliū, quod qui nō
 intelligit, ne uelit uideri facundus. Quod si ab hoc
 argumētandi genere nec Christus, nec apostoli abstinerūt,
 æquū est mihi dari ueniam. Sed magis exulcerat animū
 illius, quod in eadē sequitur epistola: Eas igitur non
 simplici cum dolore legi nunc illorū, nunc

PURGATIO ERASMI AD

tuam uicem ingemiscens, subinde metuēs, ne bonis & æquis uiris, tam acerba conuicia, non omnino in immerentem contorta uiderentur. Quid hic stomachatur Huttenus? Significo, bonis & æquis uiris uideri eas epistolas non omnino in immerentem scriptas. Sed oblique dicis, inquit, & figurate. Verum sic expediebat causæ quam agebam. At interim non habet, quod queratur Huttenus. Neq; enim ipsi impingo intemperiem aut uanitatem, sed accuso Hochstratum. Fortasse sic me uolebat Huttenus scribere: Spurcissima latrina, tu n̄ audes uiros heroes tuis merdosis libellis aspergere? Forsitan sic decebat scribere Huttenum, at non decebat Erasmus. Si sanabilis erat Hochstratus, erat apta ciuilitas, sin erat insanabilis, magis illū apud bonos grauabat mea modestia, quā grauasset procacia. Ceterum cum is locus ad quatuor uiros ex quo pertineret, cur nec Capnion unquā offensus est, cuius epistola mihi uere displicebat, non quod magno pere sollicitus essem, quid scriberetur in Hochstratum, sed quod dolerem optimum senem ad tantā animi perturbationem perductum, quantam illa præ se ferebat epistola. Cur non est offensus Buschius? Nam Comes, uir emunctissimo iudicio, delectatus est etiam illa epistola, & gratias egit, quod nunq̄ fecit Hochstratus. Postremo cur Huttenus hac de re nō exposu-
lauit mecum, cum esset in Brabantia? Iam enim uoluerat erat editum. Hoc cum ita perspicuum sit, ut uel
cæco,

EXPOSTULAT. HUTTENI.

ceco, quod aiunt, appareat, quorsum attinet ille uer-
 borum tumultus, quē hic excitat Huttenus, de sua le-
 ni moderatāq; scriptione, de mirabili illa ueritate, cui
 ius ubiq; tenacissimus est, de mea leuitate ac simulati-
 one? Huttenus me autore nō cœpit esse hostis Hoch-
 strato. Iam enim triumphum in eum scripserat ante-
 quam me uidisset, aut nosset. Hoc carmen meo consi-
 lio preffit biennium. Et interim me de Hochstrato q̄
 atrocissime loquentem facit. Arbitratur hoc artis es-
 se. Sed præstiterit, antequam ad cætera crimina pro-
 grediar, paucis admonere lectorem, quibus in rebus,
 tota huius libelli sita sit eloquentia. Sita est in assump-
 tionibus, afflictionibus, sermocinationibus, & exag-
 gerationibus. Nam conuicia passim aspergit, cōdimē-
 ti uice. Assumptionem appello, cum ait exempli cau-
 sa: Erasmus impingit Reuchlino crimen perfidiæ. In
 his mirum, quā nihil habeat frontis. Nihil plus ha-
 bet in affingendis causis. Dicit aliquis: Quæ res com-
 mouit Erasmus, ut qui tātō opere prædicarit Reuchli-
 num, subito mutatus, tam fœdam notam illius nomi-
 ni studuerit inurere? Hic affingit inhumanitatem &
 inuidiam fuisse in causa, quod pati nequiuierim, quos-
 dam dicere Reuchlinum alterum esse Germaniæ oculus.
 Atqui quod assumis, aut per se constare debet,
 aut erat idoneis argumentis probandum, si uelis bo-
 num præstare rhetorem. Deinde causa debet esse ta-
 lis, ut probabiliter competat in naturam ac mores ho-
 minis.

PURGATIO ERASMI AD

minis. Frequenter autem me loquentē facit, non qualia dixerim, sed qualia in eo negotio dici poterant. Idq; facit nō ex uero, sed ex suo cōmodo. Id fortasse licet uetustarū rerum scriptoribus, ueluti si quis scribat uitā Alexandri Magni. Ceterū in causa recenti, cuius tam multi testes esse possint, non est idem ius. Quāquāmdum mihi attribuit orationem, parum meminit decori, quem splendidius ac magnificentius loquentem facit, quā solcam. Deniq; nihil est tam friuolum, quod ille tragicis uerbis non exaggeret, quum oporteat orationem, ut uestem corpori, sic rebus esse congruam. Hęc admonitio nōnihil lucis addet lectori in tota oratione. Ac primum in affingenda ratione, uide quid statim assumat: Me laudare nunc Hochstratum. Ostendat quæso locum ubi mihi laudatus sit Hochstratus. Certe illa epistola, quam adulatricem uocat, & plena libertatis est, nec aculeis uacat. Nam quod illum alicubi non familiarem quidem, sed ueterem amicum appello, quis non intelligit subesse ironiam? Nunc sermocinationem audiamus: Tu solebas, inquit, qui hoc laudas scelus nunc, exclamare hunc esse ab iratis superis immissam terris pestem, quæ literas ac ingenia conficiat. Hanc esse calamitosam optimorū studiorum uastitatem ac perniciem. Hoc immite omnis humanitatis exitium, hanc illam esse facem, qua illud exarsisset hoc tempore incendium, unde periculum sit, ne cōflarent omnes recte studiosi. Quis non statim intelligat hanc

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

hanc phrasim Hutteni esse, non Erasmi? Ait me nemi-
nem non hortatum, ut stringeret calamū in Hochstra-
tum. Proferat unum, & uicerit. Nam illud prorsus ar-
tis rhetoricæ schema putat, quod humanitatis gratia
nolit proferre epistolas homicidas, uidelicet, ut plus
relinquat in suspitione. Nō deprecor quin proferant,
modo proferant omnes. Illæ conuincunt me nunquam
fœderatū fuisse Lutheranis. Mihi in Hochstrato iam
olim displicuit animus ille ferox, insensus bonis literis,
& cōcitandis tumultibus natus, gloriæ sitiens ex alio-
rum malis collectæ. Nec amicitiam hominis unquam
ambij, nec similitatem cum illo uolui exercere, uideli-
cet consulens ocio studiorum meorum. Quid aut̃ inhu-
manius quā hic recēdere, quid effutitum sit in liberis
computationibus, aut confabulationibus amicorū, cui-
us nec meminit is qui dixit, nec hi qui referunt? Vcrū
ubi res agitur serio, tum apparet quid habeas animi.
Scripseram Reuchlino, etiam antequā uiderem, ut
in Hochstratum & illius sodales moderatius inuehe-
retur, nō quod bene uellem Hochstrato, sed quod Reu-
chlino. Si Capnion omnia sua solitus est effundere in
sinū Hutteni, non dubito, quin & has epistolas ostē-
derit. Quum Comes à noua Aquila me literis consule-
ret, an deberet similitatem remittere Hochstrato, hoc
tum promissa palinodia ambienti, dedi consilium
ut animo Christiano remitteret iniuriam. Atque is,
quum me uirulentissime impetisset Leus, meum
mihi

PURGATIO ERASMI AD

mibi consilium ingessit, admonens, ut quod ipse meo
suasum fecisset in Hochstrato, nunc facerem in Leo.
Hæc epistolis doceri possunt. Quum Buschius esset
æditurus opus, cui titulum uertit, Vallum humanita-
tis, admonui hominem, moderaretur sili acerbiter.
Moderatus est, & liber legitur citra offensam à do-
ctis. Talia sunt mea consilia, quum res agitur serio.
Nunquam non hortatus sum ad moderatiora. In con-
uiujs aut confabulationibus amicorum nugor quic-
quid in buccam uenit, sæpe liberius quàm expedit. Et
hoc mihi uitium est maximum, ut ait Terentianus il-
le Parmeno. Quis autem nõ existimet ex omnium ho-
minum consortio deturbandum, si ego nũc rebus ex-
ulceratis proferre uelim, quæ amici liberis epistolis
ad me perscripserunt, aut mea fide freti apud me es-
suerunt, etiam si ex amicis facti essent inimici? Cum
Huttenus nobis narraret se indixisse bellũ Romanen-
sibus, rogabam ludens, quid faceret Prædicatoribus.
Respondit arridens, & illos fore Romanenses. Dein
in cõuiujs subinde rogabam, quando penderet Hoch-
stratus. Respondit hoc se breui curaturum. Sed hæc
dicebantur his uultibus, ut nemo nõ intelligeret utrũ
que nostrum iocari. Iam uero quorsum attinet exag-
gerare, me, dum capto unius gratiã, ipsum in omni-
um odium pertrahere? Arbitror ex meis scriptis ali-
quid honesti nominis ac fauoris accessisse Hutteno,
odij ne micam quidem. An ideo uenit in odium omni-
um, quod

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

um, quod meminerim quatuor epistolarum? At eas iam euulgarant ipsi. Sed fingat me plusq̃ hostili animo fuisse in Hochstratum, & fingat postea cum illo redisse in gratiam, quid hoc ad Huttenum? An ego tale foedus cum Hutteno unquàm iniij, quale solèt reges, ne cum quoq̃ iungerem amicitiam, qui cum ipse haberet bellum? Liberum est Hutteno amare, quos ego nō amo, & odisse quos ego diligo. Idem ius equum est et mihi concedi. Christianum est, cum nullo mortalium habere similitudinem, humanū est, eam si incidat, ciuilitate exercere, & quum primū licet deponere. Et tamen nec usquam assentor Hochstrato, nec amicitia cū illo farsa, nec Huttenum ullo pacto grauauit aut laesi. Atq; hic, si Musis placet, iudicauit tempestiuū tractare locum cōmunem de non simulādo in amicitia, quasi uiolentur amicitia, si Hochstratū oblique tractem. Cur nō eadem opera reprehendit & Zopyrum, quod nō simpliciter se gesserit apud Babylonios? Iam uero crimē crimini, uelut linum lino connectit. In epistola ad Laurentinū nuper edita, narro per quosdam rumorem fuisse sparsum, Hochstratū in Brabātia exuississe libros meos. Id interpretor factum ab his, qui hac techna conantur me prouocare, ut palām inueherer in Hochstratum. Ac ne ledam omnes qui fauēt Lutherō, addo me nescire quo nomine debeam eos appellare, à nōnullis uocari Lutheranos. Sūt enim qui hoc nomine cōmendantur, quū nihil minus sint quàm Lutherani, factiosi, indocti,

PURGATIO ERASMI AD

indocti, stupidi, male uitæ, obrectatores, nihil habentes
 Lutheri, nisi quod maledicunt Pontifici Romano. Hoc
 totum Huttenus uult à me confictum esse, ut in Lu-
 theranos pugnum iracundum stringerem. Atqui quid
 dicet Huttenus, si hic proferam centum testes, qui do-
 ceant eum rumorem huc non semel allatum: quid si
 proferam epistolas amicorum, qui hoc ad me & ad
 alios item perscripserunt? Perfricabit frontem, si quid
 tamen illi frontis est. Quid enim aliud possit? Tamet
 si solus ego illi rumori nunquam credidi, quod tale ni-
 hil scriberetur è Brabantia, etiam si non ignorabam
 quid ille uellet, si licuisset quicquid uolebat. Annectit
 hic Huttenus ueterem fabulam, quod ante annos se-
 ptem Hochstratus munatus sit se aggressurum me, si
 confecisset Capnionē: nec aliud in mora fuisse, quam
 amicorum in tuendo Capnione industriam. Vt hoc ue-
 rum sit, quid ad causam presentem? An mihi persua-
 dere uult Huttenus, quod mihi male uoluerit ac uel-
 lit Hochstratus? Ad id uero opus fuerit longa, diu-
 que meditata oratione. An contendit rumorem nui-
 per sparsum fuisse uerum? At res docet fuisse uanissi-
 mum. Sed increscunt undæ criminum. Epistolis obscu-
 rorum uirorum primum applausi, mox metu territus,
 epistolam Coloniam misi, qua significabam mihi dis-
 splicere tales libellos. Accipe nunc rem optime le-
 ctor, & intellige Huttenicum artificium. Nactus erā
 unam epistolam manu descriptam de conuiuio magi-
 strorum

EXPOSTULAT. HUTTENI.

strorum, quæ nihil haberet præter innoxium iocum,
 & ferebatur Hutteni. Hæc mihi maximæ uoluptati
 fuit, ac toties inter amicos lecta est, ut propemodum
 hæreret memoriæ. Basileam reuersus, cum mihi peris-
 set scriptum, ex memoria dictaui Beato Rhenano,
 scribens interim amicis Hutteni, ut mihi eam mitte-
 rent, quæadmodum erat scripta. Hoc ita factum esse
 ingenue fateor. Sed quid hic est peccati, si delecta-
 tus sum epistola, quæ festiuitatem habebat cum nul-
 lius infamia coniunctam? Aliquanto post prodijt li-
 bellus excusus, habens cõplures epistolas famosas, ob-
 scenas ac uirulētas. Legebatur libellus nobis quoq; ri-
 dentibus, sed tamen frequens cruditorum sodalitas,
 quæ tum uersabatur in ædibus Frobenij, testabitur me
 tum probasse festiuitatem in multis epistolis, sed da-
 mnasse exemplum, uicissim aliunde in alios recursu-
 rum. Nec unquàm aliter probaui cum libellum. Tradie-
 cebatur illic Reuchlinus hæreticus ioco, sed tamen tra-
 ducebatur. Et arbitror nec ipsum eo libello delectatũ.
 Vbi redissem in Brabantiam, sensi plerosq; cõfirmas-
 se meũ esse commentũ. Equidẽ non ignorabam auto-
 res, nam tres fuisse ferebantur. In neminẽ deriuauĩ ul-
 lã suspicionẽ. Tantũ epistola missa ad Cesariũ suspi-
 cionẽ falsam à me depuli. Ea epistola furtim descri-
 pta Colonia, mox excusa est typis. Quid hic est admis-
 sum flagitij? Res mihi uere displicebat: falsam suspi-
 cionẽ à me depuli, nemine notato. Successit mox alter
 libellus

PURGATIO ERASMI AD

libellus similis. Eum mihi Louanij dono oblatum, acci-
pere recusavi. Recusavi & dialogos similes ferme
post excusos Colonie, nec unquam legere dignatus
sum. Et ideo damnabam hæc, q[uod] uiderem nihil aliud his
rebus effici, nisi quod bonæ literæ & causa Capnio-
nis uocaretur in odiū, & hostes exacerbarentur ma-
gis, quàm opprimerentur. Quenam fuit hic imbecilli-
tas mea, aut inconstantia? Exijt ante biennium dialogus,
cui titulus, ni fallor, Hochstratus ouās, qui uideri pote-
rat in gratiam meā scriptus. Nonne constanter & pa-
lām illum damnaui, ac modis omnibus egi ut preme-
retur? Hæc à me non fingi sibi cōsciū est, & qui scri-
psit dialogū, et qui illi fuit in consilio. Ecce aut aliud
crimen atrocius: In epistola quadam scribo Capitonē
in literis Heb. doctiorē Reuchlino. Deū immortalem,
quātas hic excitat tragœdias Huttenus, perinde quasi
hominem ueneno necassem. Constat Capitonē princi-
pem fuisse literaturæ Hebraicæ apud Germanos in-
staurandæ. An illi dedecorosum fuerit, si quis succedat
eo doctior? Ego magis gloriosum arbitror. Vtinā sex
milia succedant, q[uod] me omni laudis genere præcurrāt,
etiam superstitem. An læsus est Capnion, si cum illum
in arce gloriæ collocarim, Capitonē illi præferam, in
literis dūtaxat Hebraicis? Sed obscurissimū, inquit, ho-
minē clarissimo cōparas. Nec tum erat obscurus Ca-
pito, sed lucubratiunculis suis nobilis erat apud crudi-
tos. Et si fuisset obscurior, tanto magis erat candida
predicatione

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

prædicatione in lucem proferendus. Ita tū sensi de Ca-
 pitone, nec sine causa sensi. Quid si iudicio meo sub-
 scribunt etiam nunc, qui callent eas literas? Habes le-
 ctor impudētem assumptionem, nūc uide quas causas
 affingat tāti criminis. Vrebar gloria Capnionis, quod
 nonnulli mecum illi locum dabant, ut pariter linguas
 prouehenti: nonnulli alterū Germaniæ oculum uoci-
 tabant. Ego qui tanto studio semper faui linguis ac bo-
 nis literis, ferre non poteram hominem idem agen-
 tem, quod agebam, præsertim amicum? Porro quod
 scribit de altero Germaniæ oculo, non potui fateor
 absq; risu legere. Itā ne mihi studio fuit, excluso Ca-
 pnione, Germaniam luscā reddere? Quis nescit me
 Capnioni candidissime simul & constantissime fauise-
 se? Ego testimonio omnium quibuscum familiariter
 uixi, non dubitarim mores meos sic à liuoris morbo
 asserere, ut à nullo uitio magis absim. Audi nunc
 alteram afflictionem æque effrontem. Ideo tantum tri-
 buo Capitoni, quod laudarit meum nouum testamen-
 tum, quemadmodum fecit & Berus. Vt diuersissima
 connectit, imò ideo cito Beri & Capitonis Theolo-
 gorum de Nouo testamento iudicium, ut Theologo-
 rum clamores retunderem, qui nihil uolebant legi nisi
 ab ipsis probatum. Si legi debet, quod suffragio The-
 ologorum probatum est, hoc opus erat à Theologis
 non uulgaribus probatum, quod Louanienſes Theolo-
 gi damnabant. Itaq; nihil impudentius erat aut intem-
 pestiuus

PURGATIO ERASMI AD

pestinius ijs, quæ declamat de alienæ gloriæ obtrectatione. Nunc uero ueniendum ad illud crimen horrendum & atrox, cuius Huttenus negat se unquam mihi gratiam facturum, quum sit alioqui clementissimus. Ipse horret dicere. In epistola quadam ad Episcopum Rossensem Capnionem insimulo perfidiæ. In tam atroci facinore, operæ precium est ipsa epistola meæ uerba subscribere. Causa, si uera narrant, hæc fuit. Quum periculum esset ne dux Vuertembergensis Stulgardiam reciperet, Reuchlinus auius aliquot erat autor, ut aliò demigrarent, ipse comes illis futurus. Profugerant illi. Reuchlinus mutato consilio mansit, suæ suppellectili consulens. Deinde rursus profugato duce, per quosdam amicos impetratum, ne uictor exercitus sciret in domum Reuchlini, sed ciues illi quos fefellerat, reuersi exhibebant seni negocium. Nunc omnia sua eduxit salua, & Ingoletadij tranquillam agit uitam. Hactenus epistolæ uerba recensui. Nunc rem ut habet paucis accipe lector. Primum quàm amico animo fuerim in Reuchlinum, non modo testes sunt meæ lucubrationes, uerum etiam omnes quibus cum familiariter uixi. Ante complures annos, quum Capnion urgeretur à sycophantis suis, scripsit ad me tum agentem in Anglia, ut conciliatis aliquot amicis, innocentie suæ patrociniū susciperem. Hic plus præstiti, quàm rogabat: neq; enim solum illic multos adduxi in amorem illius, uerum etiam Romæ Cardina-

libus ali

EXPOSTULAT. HVT TENI.

libus aliquot illius causam commendavi. Inter eos autem, quos illi conciliaram apud Anglos, præcipuus est R. P. Ioannes Episcopus Roffensis. Is enim penè deperibat in Capnionem, tam magnifice de illo sentiens, ut me præ illo putarit nihil scire, captaritque occasionem relinquendæ Britanniae, ut cum Capnione, uelut oraculo rerum omnium reconditarum possit colloqui. Hunc hominis affectum, ut excitaram, ita semper alui, nihil offensus quod Capnion apud hunc obscuraret opinionem meam, imò gaudens, quod talem uirum haberet sibi tam addictum. Consulebat me Roffensis de honorario munere mittendo. Qua quidem in re quàm inuiderim Reuchlino, ipse testis optimus esse poterat. De Roffensis igitur fauore frequenter scripsi Capnioni, cupiens animum illius aliquo solatio subleuare. Rursum si quid esset de rebus Capnionis, curabam ut sciret Episcopus, quod scirem hæc illi fore gratissima. His itaque literis, quibus est offensus Huttenus, significabam illi, & in quo periculo fuisset Capnion, & in quàm tranquillo statu nunc esset. Tum uti sciret, quò mittendum esset, si quid ad illum uellet mittere. Cæterum de perfidiæ crimine illi impingendo, ne somnium quidem est unquam. Neque enim fallere semper est perfidia, sed falsebat etiam ille, qui amici ægrotantis ceruicalli clam supposuit aurum. Et fallit amicus, qui

PURGATIO ERASMI AD

inexpectatus obrepit. Quod si uoluisssem illum insi-
mulare perfidia, non adiecisssem: mutato consilio. Ne-
que uero statim perfidus est, qui mutat consiliū, quan-
doquidē huc saepe cogit necessitas, saepe rationes eius/
modi, ut stulticia sit non mutare. Frustra igitur hic
uerbis tragicis in me detonat Huttenus, quum quod
assumit, etiam me non refellente falsissimum sit. Quis
autem unquam hunc locum sic interpretatus est, præ-
ter unum Huttenum? Quod si quid tale cogitasssem,
hoc uidelicet scriberem illi uiro, quo nullum habebat
Reuchlinus sui amantiorem? Aedita est epistola Reu-
cholino uiuo, sed morti, inquit, uicino. Qui potui diui-
nare quā diu uicturus esset Reuchlinus? Ego certe
ut erat uiuida uegetaq; senecta, sperabam illum nobis
diu superstitem futurum, atq; utinam esset. Mortuum
apothefi iuuentutis affectibus commendauī, & mor-
rituro uolui perfidia notam inurere, nihil ueritus illi/
us expostulationem? Hic Huttenus requirit testes, au-
tores, probationes, breuiter omnem strepitum tribu-
naliū. Iure requirat, si deferam amicū. Nunc nihil mi-
nus. Rei gestæ simplex & amica narratio est, in quo
non sumam multum operæ, cum ipsa res per se lique-
at. Atq; hic mihi Huttenus confictis autoribus cona-
tur suspicionem impingere, quasi non acceperim hoc
ex alijs, sed ex me confinxerim, quo labem asperge-
rem Reuchlino. Quæso te lector, quid est tam mali-
ciosum aut peruersum, quod iste non quauis de causa
impingat

EXPOSTULAT. HUTTENI.

impingat amico? Atqui quod scribo Roffensi, mihi Louanij retulit doctor Ioannes Salius, quum illic adesset Carolus Caesar. Eum uirum hoc pluris faciebam, quod beneuolentiā nō uulgarem erga Reuchlinū prae se ferebat, & quaedā sua in illū officia cōmemorabat. Deniq; quum hēc epistola cum plerisq; ceteris sit excusa Basileæ, me tum agente in Brabantia, cur non mutata est, si sugillabat Reuchlinum? Certe ius fecerant quibusdam doctis amicis, ut mutarent quæcunq; uellent. Quur ipse non mutabas, inquit? Quia nihil mali suspicabar. Quur igitur alijs mandabas? quia melius norant affectus Germaniæ, & ex re præsenti facilius erat illis iudicare, quàm mihi. Quur igitur hic nihil mutarunt amici? Quia non habebant oculos Hutteni, qui animum induxit, nihil non calumniari in Erasmo, & hinc sibi laudem sperat maximam. Quur scribis, inquit, de quo dubitas? Quia potuit etiam ipse Salus alicubi falli. Quid autem istud referebat ad famam Capnionis, an uerum esset nec ne, quod scribebam? Porro quia non dubitabat admiraturos omnes, cur ego sic amato, sic prædicato Reuchlino male uellem, affingit causas, inhumanitatem & inuidiam. Atqui cur non potius Duumuiro, consiliario Caesaris, ac re famaq; florenti inuidebam, quàm lapsō, iamq; ex Consule factō rhetori? Quàm hęc illi dure, parūm quæ ex arte conficta sunt? Hic mihi reputes uelim cande lector, quid frontis habeat Huttenus, qui tam in-

PURGATIO ERASMI AD

dignatur aliquid labis aspergi amico, quum ipse temere, nihil non criminis confingat in amicum. Etenim postea quàm in hac causa uanissima, digna atq; indigna debacchatus esset in me, tali transitu pergit ad cetera crimina. Vt uideas, inquit, scire nos & intelligere, quàm decreueris omnia peruerse agere, qui & benemeritos odiose insecteris, & quos habes infestissimos, foeda ubiq; adulatione palpes. Atq; hic me rursus suo arbitratu loquentem facit, de duabus Academijs Louaniensi & Colonienſi, sed sic ut quicumq; legerit, illico phrasim agnoscat Huttenicam, hoc est, tragicam. Hæc porro summa criminis est: Cum duas illas Academias in colloquijs amicorum magnopere damnarim, nunc in epistolis honorifice de eis loquar. Quid ego audio? An unquam cum ulla Academia mihi bellum fuit? An ideo non est florentissima Academia Louaniensis, quod illic aliquot stolidi pugnent aduersus bonas literas? An non habeo & Colonie multos qui mihi bene uolunt, & qui fauent melioribus studijs? Quando unquam probaui malos? Bonos uero cur debeam incesſere? Hoc uero nugamentum uide quibus uerbis exaggetat. Tu, inquit, conuersus blandissime illis commendas te, laudandoq; Academias illas, penè Athenis præfers, nostram taxans audaciam, qui illos ibi Platones & Theophrastos incesſiuerimus. Quis non uidet hanc grandiloquentiam ad rem minime respondere? Suspicio Huttenum hic offensi-

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

hic offensum epistola, quam scribo Theologis Louanien-
sibus, respondens ad quosdam articulos, quos ut
hereticos præter causam odiosissime fuerat infecta-
tus Nicolaus Ecmōdanus. Illic in titulo uoco illos fra-
tres honorandos, & in alia quadam appello eos pa-
tres reuerendos, & dominos plurimum obseruandos.
Sunt etiam inter illos, qui bene uolunt Erasmo, sunt
quibus displiceant mores Ecmōdani, ac Vincentij.
Sunt & sanabiles quidam. Primum ridiculum est, cri-
minis loco obijcere titulos solennes, quos, ut diximus,
in medijs bellis, hostis tribuit hosti. Deinde causam
meam ago apud illos. Quid hoc ad Huttenum? Quid
autem stultius, quàm eos cōtumeliose appellare, qui-
bus studeas probari causam tuam? Porro quid ini-
qui, quàm totum ordinem ledere, quum is non me-
reatur? Sed finge omnes esse inimicos. Certe ciuilita-
tis ac prudentiæ est, quàm paucissimos ledere. Nam
fieri potest, ut cæteri, aut fiant amici, aut mitius sint
inimici. Equidem non dissimulabo me cupere pacem
si fieri possit, non solum cum Louanien-sibus Theolo-
gis, uerum etiam cum uniuersis Prædicatoribus. Iam
quod uociferatur me post excitatum incendium blan-
diri hostibus, quodq; in illorum gratiam, nunc hunc,
nunc illum ex amicis arripiam, quàm sit falsum, mox
aperiam. Nunc enim crimina persequor. Audi nunc
aliud argumentum inconstantie meæ, ut putat Hutte-
nus, sed reuera ipsius impudentie. Ait me multum
dissensisse

PURGATIO ERASMI AD

dissensisse à scholis Colonienſi & Louanienſi, quum
 ſentimento ſuo damnarent aliquot articulos Lutheri,
 nunc idem probare, quod prius damnarem, propter
 rea quod in epiſtola quadam ad Louanienſes Theolo
 gos iactem me diſputationibus illorum aduerſus Lu
 therum conſtantiffime fauiſſe. Hic mihi te quaſo le
 ctor animaduerte malicioſum in Hutteno omnia cal
 lumniandi ſtudium. Articulos illos nec probaui, nec
 improbaui unquam. Nolebam enim gratificari qui
 buſdam anſa præbita quam captabant. Prouocatus à
 me coram rectore Ecmondanus, ut proferret uel unum
 articulum quem ego in Luthero uel inter pocula de
 fendiſſem, quum nihil haberet quod diceret, protulit
 locum in epiſtola ad Card. Moguntinum, de confeſſio
 ne. Illic aio Ecmondanum publiæ damnafſe, quod non
 intellexerat. Atqui hoc non eſt defendere, quod ſcri
 pſit Lutherus, ſed illius impudētiam prodere, qui non
 intellecta re uociferatus ſit apud populum. At poſt fa
 ueo illorum diſputationibus. Quid hoc ad ſentimen
 tum? Nec enim illic diſputant, ſed pronunciant: nec
 docent, ſed damnant. Seditioſas illas uociferationes
 apud populum, in quibus multa palàm mentiebantur,
 ſemper improbaui, & hortatus ſum eos ut illis omiſ
 ſis, argumentis reuincerent Lutherum, & ſi ille eri
 raret, docerent meliora. Id poſtea fieri cœptum eſt ab
 illis ſatis moderate. Hoc à me probatum eſt. Quod in
 illis diſputationibus aſſumunt, à me nec probatum eſt,
 nec im

EXPOSTULAT. HUTTENI.

nec improbatum. Hoc tantum probaui, quod omiſſis clamoribus furioſis, diſputarent ac docerent. Id Huttenus ſic interpretatur, quaſi quicquid in diſputando illi definierunt aduerſus Lutherum, approbarim. Et prius falſum aſſumpſerat me magnopere probaſſe, quicquid illi in ſuis cenſuris damnarant. Eamus nunc ac negemus Hutteno eſſe ingenium ad deprauandum benediſſa. Simile quiddam adfert de ordine Prædicatorum, in quem cum prius fuerim hoſtili animo, nunc perſuadere coner, nūquam me male uoluſſe illi ſodalitio. Nunquam ſic inſaniui, ut ulli ordini male uoluerim, id quod ubique teſtificor uerbis & re præſto. Si ideo fas eſt odiſſe omnes Prædicatores, quod is ordo multos habeat malos, omnes ordines oportet odiſſe, quum nullus ſit qui nō habeat complures malos. Deniq; Chriſtianos omnes oportebit odiſſe, quod plures ſint inter hos mali quā boni. Nihil eſt igitur hic inſtantie, ſed quod perpetuo ſenſi, id ſcriptis ac factis declaro. Vtrum autem eſt humanius, ordinem totum odiſſe propter malos admixtos, an ordini fauere propter bonos admixtos? Habet ordo Prædicatorum aliquot, qui & Eraſmo bene uelint, ac bonis literis ſimul & Euangelico negotio faucant. Niſi omnibus amicis ſemper autor fui, ne lederent ordinem ullum, ne gentem ullam, euincet Huttenus me in totum Prædicatorium ordinem hoſtili fuiſſe animo. Similem inſtantiam obijcit erga curiam Romanam, de qua

c s quum

PURGATIO ERASMI AD

quum ante tam atrociter loquutus sim, quàm me Huttenus inimice loquentem facere potuit, nunc miris laudibus illam efferam. Nunc, inquit, sancta est illa & catholica ecclesia, ubi candore lilia uincunt homines, ubi quicquid improbissimus quisq; Curtisanus loquitur rosa est. Hæc quid aliud declarât, quàm insignem impudentiam Hutteni? Vicia Romanensium quis unquam probauit? Ecclesiam autem quis damnat? Opinor & illic esse, qui bene sentiant de Christo. Quis unquam dixit rosam esse, quod improbissimus quisque Curtisanus loquatur? An nō hæc sunt hominis intemperanter abutentis calamo, neque quicquam habentis pensi, quid in quem scribat? Sed quoniam hoc crimen in suum locum differre mauult, nos quoq; suo loco respondebimus. Interim ad Alcandrum, de quo notat inconstantiam meam, quod quum prius inimica de illo predicarim, post honorifice meminerim illius in literis. Hic primum illud constat, me nunquam de Aleandro colloquutum cum Hutteno. Nam Romæ adhuc erat ille, quum in Brabantia proxime colloqueremur ego & Huttenus. Neque quisquam tum suspicabatur eum uenturum aduersus Lutherum. Itaq; quicquid hic commemorat, è rumoribus commemorat, quibus quantum sit tribuendum, quisquis sapit, intelligit. Fatebor tamen id quod res est. Olim cum Aleandro Venetiæ fuit mihi non solum amicitia, uerumetiam familiaritas. Admirabar eruditionem hominis, & amabam ingenium.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

ingenium. Auxit hunc animum, quod apud Gallos
 Græcas literas gnauiter prouexisset. Deinde ubi iam
 destinatus esset à Leone, ut apud nos Lutherum op-
 pugnaret, conceperat in me adhuc Romæ agens, ne-
 scio quid stomachi, ut ex illius ad Leodiensem Episco-
 pum literis intellexi. In causa fuerat epistola, quam o-
 mnium primam scripseram Luthero, ab ipso prouoca-
 tus. Vbi uenit, priusquam adiret Brabantiam, occu-
 patus est à lingua quadam omnium pestilentissima,
 quæ illum totum impleuit uenenis. Neque id non diui-
 nam futurum. Itaq; primum uisus est Aleander fu-
 gitare colloquium meum, nescio quid suspicans de me.
 Tandem & uoces quædam Louanij spargebantur il-
 lius de me parum amice. Nihil dum tamen erat a-
 trox. Vbi rursus uentum est in eam urbem, ubi uene-
 num hauserat (nam illac Cæsar profectus est Colo-
 niam) iam iritato rursus addidit illa aspis ueneni non
 nihil. Itaq; Colonix passim mihi referebāt, illum apud
 magnates, & in celebribus conuiujs inimicissime lo-
 qui de me, nec interim cognoscere potui ubi diuersa-
 retur. Tandem peruestigato diuersorio, nisi ad il-
 lum famulum, qui nunciaret me cupere colloqui cum
 eo. Ille lætus & alacer inuitat ad prandium. Excus-
 so de prandio, sed à prandio uenio ad colloquium. Il-
 le uenientem summa cum humanitate accepit: collo-
 cuti sumus horis aliquot. Expostulamus mutuo. Nam
 & illi nunciatum erat, me uoces quasdam inimicas in
 illum

PURGATIO ERASMI AD

illum sparsisse. Nec id omnino uanum erat. Questus enim eram apud multos illum aduersus Lutherū missum, sic debacchari in me, quasi Lutheri negociū ad me pertineret. Post mutuam expostulationem, discessum est cum osculo ueteris amicitie symbolo. Rursus in concilio Vuormaciensi, quum mihi scriberent quidam ex aulicis illū dira in me moliri, misso proprio tabellione per literas satis liberas expostulaui cum eo, eademq; de re scripsi episcopo Leodiensi illius patrono. Aleander se purgauit mihi per literas. Vbi dimisso cōcilio reuersus est Bruxellam, adij hominem, colloquuti sumus horas ferme quinq;. Ibi ut est aperti animi liberaeq; lingue, effudit in me ferme, quæ nunc obijcit Huttenus; me iactasse illum esse natum Iudæū, me illi molitum fuisse exitium. Et quid non? Ita candidi illi ac fortes amici Germani totam inuidiam in me deuoluerant. Primum illud dicam, nec amicitiam, nec inimicitiam quæ mihi fuit cum Aleandro, quicquam attinere ad causam Lutheri. Erat amicus antequam auditum esset Lutheri nomen. Nec ob Lutherum illi factus sum inimicus, sed quod me sine causa perstringeret, ut aiebant, ac odioso negotio inuolueret. Quod si per linguas uirulētas licuisset cum Aleandro perpetuam habere amicitiam, fortasse minus odiose gestum fuisset Lutheri negocium, nec in tot urbibus reuolatus fuisset fumus & incendium, quæ res nihil aliud quàm iritabat animos hominū. Qui prius irascebar

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

scabar molienti perniciem, cur nō fierem amicus iam
 mutato studio periculum depellenti? Nam id ipse mi-
 hi deierauit Bruxellæ, & post in Germaniam reuer-
 sus cognoui non esse uanum, ex his qui negotio inter-
 fuerunt. Quid autem flagitij, si Aleāder in libris meis
 prædicetur trilinguis eruditionis antistes? Hanc lau-
 dem illi palām tribuebam, etiam tum, quum maxime
 ferueret inter nos similtas. Et quum quidam linguæ
 Latine principatum mihi tribuerent, etiam hāc lau-
 dem inimico cessi inimicus. Plenius illū laudauit Hut-
 tenus in epistola, qua iugulat illum, scribēs se dolere,
 esse in eo, quod illi inuideatur. Quid speciosi? hac lau-
 de ab hoste data, esse in Aleandro doctrinam inuidia
 dignam? Ego certe moderatius illum laudaui. Atque
 hoc Hutteni de se præconium Aleander apud me ia-
 ctauit. Dicam ingenue, quod sentio, ut pessime meri-
 tus est de me scelerofus ille, qui Aleandrum in me iri-
 tauit, ita lubens talis amici possessionem recupera-
 rim si liceat, ne tantulum quidem ab illo uenans com-
 modi. Hoc quum nihil ad Lutheri negotium perti-
 neat, quid est quod queritur Huttenus? Per me licet
 illi odisse Aleandrum, quantum uolet. Porro quæ scri-
 bit Huttenus. Ille te amat unice, illum tu dilectum ha-
 bes, cum illo suauiter uiuis, & in mediam quandoque
 noctem producis literatas fabulas, etiam conuenit in-
 ter uos, ut Romam eat is und: ipsius commentum est,
 non mea uox. Etenim quæ in epistola ad Laurinum
 cōme-

PURGATIO ERASMI AD

commemoro de consuetudine cum Aleandro, omnia in hoc producuntur, nō ut persuadeā magnam mihi cum illo esse amicitia, sed ut aduersus eos, qui meam protectionem fugā esse iactabant, docerē me palam, & omnibus cōscijs abisse. Iam finge id quod non est, me Aleādro male uolēti, male uelle, sed simulasse amicitiam, quo minus lederet, utq; hac specie Theologos quosdam omnia molientes cōpescerem, an mihi indignabitur Huttenus si uasfricie nulli noxia, mea salutem consulam? Erat Louanij furiosus quidam Prædicator mira commemoraturus de me à prædio, id enim promiserat in concione matutina. Aleander à me submonitus, misso nuncio imposuit homini silentium, alio qui improbissimo rabulæ. Quis non prudentiam appellet potius, etiam inimicis abuti ad rē tuam? Quin Theologis quibusdam multum subsedit animorum ex illa nostra tam arcta familiaritate paucorum dierum. Atqui in omnibus colloquijs, adeo nihil dictum est aduersus Huttenum, ut illius ueniam & ingenitū magnifice prædicarim apud Caracciolam & Aleandrum indignantem utrunque, idq; post concilium Vuormaciense, quum res Hutteni satis erant exulceratæ. Postremo utrum est propius humanitati, honorifice scribere de inimicis, quo mitigemus illorum odium, an tam uirulentos & plus quā hostiles libellos scribere, qualem Huttenus scripsit in amicum, & beneuolentem & benemeritum & bene mereri cupientem?

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

pientem? Nondum finis criminum, sed in epistola ad
 Laurinum commemoro, rumorem hic fuisse spar-
 sum, Romanum Pontificem nescio quid libelli scri-
 psisse in me. Id Huttenus non ueretur deierare à me
 confictum, quo Lutheranos grauarem inuidia. Quæ
 so quid est tam perditæ leuitatis, quod iste non sta-
 tim impingat amico? Atqui quum hic plures sint ui-
 ri boni, qui sciunt rumorem uere sparsum fuisse,
 quum habeam à doctis amicis epistolas ex Augu-
 sta & Constantia, quibus hoc ut rem compertam scri-
 bunt, hunc Pontificem Romæ palàm damnasse li-
 bros meos, quumq; illi habeant epistolas meas testan-
 tes me id nequaquam credere, quid superest, nisi ut
 omnes intelligant Hutteno esse parum frontis. Sed
 ausus sum hunc laudare Pontificem, qui male mi-
 hi quondam uoluerit, quiq; nihil adhuc egerit, un-
 de laudari mereatur. An uerum sit quod scribit Hut-
 tenus nescio. Certe nihil unquam tale perlatum est
 ad me, nec ego quicquam tale de illo suspicatus
 sum. Fuit olim mihi cum illo Louanij ciuilis amici-
 tia, & ut ipse scribit societas studiorum. Nec unquam
 sensi animum illius in me parum amicum. Quid
 autem de illo prædico, nisi bonam spem, quam illius
 senectus, perpetua integritas, & eruditio nobis por-
 rigunt? Istud hortari magis est quàm laudare. Præte-
 rita laudo, de quibus si mentiar refelli possim. De su-
 turis bene ominor. Proinde quis non uideat quàm
 non

PURGATIO ERASMI AD

non apposite adhibitus sit iocus insulsus Huttено, ista facies ô Timon. Et tamen nihil addubito, quin Hutter nus hic sibi uideatur mire festiuus. Sed ante pronun ciaueram minime bonum futurum. Quum nunquam sim Huttено de hoc pontifice loquutus: impudenter facit, qui hoc ex aliquo cōpotore auditum, mihi apud orbis tribunal crimini obijciat. Dixi me uereri, ne pa rum æquus esset Luthero, de cæteris nunquam pronun ciaui, quanquam ostenderet argumenta animi cupien tis etiam Romanam curiam ad meliorem frugem re uocare. Porro quod ait agitatum de me ut pro hære tico arriperer, credo iactatum & optatum à quibus dam furiosis monachis. Inter principes nūquam hoc est actum. Habebam & in Hispania amicos, huic qui nunc est Pōtifex proximos: habebam & Romæ uiuo Leone, multum dissimiles Huttено: habebam in aula Cesaris magnos, de quibus nec suspicabar quàm es sent amici. Ex horum literis melius cognoui quid age retur, quàm Hutternus, qui latitans tantum hoc scie bat, quod aliquis clancularius susurro deferebat. Ha beo apud me articulos ad Cesarem delatos, quos Gla pion sua manu notauit. Nulla illic hæresis mētio, ne que quicquam quod ad hæresim pertineat. Habeo li teras cancellarij Gattinarij, quæ testantur fuisse suspi cionem de quibusdam libellis qui ob stili uenustatem uiderentur esse mei, in quibus tamen nihil esset hærēti cum, aut tale qualia scriberet Lutherus. Sed Ioannem Glapionem

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Glapionem recenseo in eadem epistola, citra cōtume-
liam. Nihil enim laudis in illū confero. Hic Huttenus
proferēs δελωσις suā. Quid, inquit, Glapione quā-
ta & ipse tuba abs te canitur? Quū hæc mea de illo
sint uerba. Ad hæc R. P. Ioannis Glapionis, qui Casa-
ri erat à cōcionibus. Hæc est tuba, qua uirū illū de-
canto. Sed impudentius est, quod addit. Atqui solebas
execrari hominis maliciam. De Glapione nunq̃ uer-
bum, neq; dixi, neq; scripsi Hutteno, sed & hoc men-
daciū aliquis cōpotor illi detulit. Et ex huiusmodi nē-
nijs cōtexuit talē calumniā in amicum. Atq; hic etiā
me de Glapione loquentē facit, quæ mihi ne per som-
nium quidem unq̃ uenerunt in mentē. Glapionem se-
mel dūtaxat tribus uerbis salutauī, forte obuiū, idq;
Bruxelle post Vuormaciense consilium. Cætera lite-
ris acta sunt inter nos. Quid ille molitus sit, aut perē-
gerit in, Lutherū, nescio. Certē quicquid huius fecit,
non meo fecit impulsu. Ego ut ingenue dicam, quēad-
modum nunq̃ ausus sum homini toto pectore fidere,
ita nunquā gessi in illū inimicum animum. Mihi certe
non semel strenuū amicum præbuit apud Cesarē, qd̃
satis habeo compertum. Iam uero festiuum est, quod
homo perspicax ac Lynceus ex uno colloquio nobis
sic depingit Glapionē, quasi modios aliquot salis cū
illo ederit. Equidē quantū ingeniū hominis ex prudē-
tum narratione, eq; ipsius ad mē literis conijcere po-
tuit, Huttenus si decē annis uixisset cū Glapione, non
d dum

PURGATIO ERASMI AD

dum pernouisset illius ingenium. Non potui uero sine risu legere, quod quū Glapioni miram uafriciē affinxisset, me facit illi simillimū. Imò non tam dissimilis Camelus uulpi, quàm Erasmus dissimilis Glapioni, si modo talis erat, qualem nobis depingit Huttenus. Sed de meis moribus erit alibi dicendi locus. Male habet & illud Huttenum, quod in quadam epistola per occasionem infero Syluestrum Prieratem humaniter & amanter ad me scripsisse, quum tamen illum ne titulo quidē honorifico digner. Tantū aio Syluester ille Prieras. Illius ad me literas dico humanissime scriptas. O miram adulationem. Sed ista scribis, inquit, in inuidiam Lutheri, imò in hoc scripsi, ut ostenderē esse causam, cur de Roma adeunda cogitarem. Quod si tantopere cuperem mouere inuidiam Luthero, liceret hoc alijs ratiōibus efficere. Certe Prieratem semper cōtempnit Lutherus. Iam in Catalogo Marinum Caracciolam uoco R. P. nuncium apud Cēsare apostolicū, nihil aliud de illo prædicans, nisi quod is præter ceteros hortatus esset me, ut scriberem aduersus Lutherum. At Huttenus uocat hunc malum hominē. Quid hoc mea, si malus est? Ego nō prædicaui bonū. Et tamen mihi bonus & commodus amicus erat, donec hæc tragœdia uitaret omnes amicitias. Iam male habet & illud, quod Eccium alicubi nomino, citra contumeliam opinor, & affingit meum de illo testimonium uetus, quale commodum est ipsi, nō quale est
me

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

me proditum est. Sed intolerabilius, quod in epistolis laudatur Ioannes Faber ordinis Prædicatorij. Is quæ nunc sit nescio. Certe mihi Louanij persuasit, quod institueret Augustæ collegiū tradendis linguis, ac bonis literis. Ostēdit diploma Cæsaris Maximiliani. De capitalibus quibusdam inimicis Lutheri, atq; de ipsa Romana curia, plusquam hostiliter loquebatur. Arridebat morum cōmoditas, & in sua Theologia uidebatur non uulgariter eruditus. His rebus extorsit à me cōmendationes aliquot. Quin & Colonia, cum illic esset Cæsar, colebat nos, & de Luthero reliquit æquissimum iudiciū, sua manu descriptum, tum apud Card. Moguntinū, tū apud me. Quid hic aliud criminari potest Huttenus in me, nisi simplicitatē & cādo rē animi? Si talis est nunc, qualē ille prædicat, ego tantā uasfridē de homine Germano suspicari non potui. Nec meū erat præstare, qualis ille post futurus esset, nō magis profecto, q̃ efficere potui, ne Huttenus mihi sic laudatus antehac, & laudatus ex animo, talis euaderet, qualē se declarat in hoc libello, q̃ nulli bono nō displicet. Ceterū cū Ioanne Fabro Canonico Constantiensi mihi intercessit amicitia, priusq̃ Lutherū nosset orbis. Quod si uelim omnibus renūciare amicitiam, qui aduersantur Luthero, uix ullū mihi reliquū facerem eorū, quibus ego debeo omnia. Scripsit ille librum in Lutherum. At nō scripsit me impulsore. Verum aliquādo dixi librū illum omnibus merdis per
d 2 cacandū.

PVRGATIO ERASMI AD

cacandum. Qui hoc detulit Hutteno, ipse nimirū est omnibus merdis percacā dus. Nam ea uox nec audita mihi est ex quoquā, nec mihi unquā uel in somnis uenit in mentē. Constantiæ præfationē dūtaxat legi, laudauī scriptionis modestiā. Vnū locum legi, nō perlegi, in quo refellit, quod Lutherus scripserat, nunc de mū Romæ decretū esse, animas esse immortales, is mihi non displicuit. Non sum tam impudens, ut pronūciem de libro quē nō perlegerim, & tamen nō statim probat Lutherū, cui nō placet liber aduersus illū scriptus. Lodouicū Berū, & candidū amicū & fidū patronū habui, prius q̄ in orbe notus esset Lutherus. Et hunc calculū inter felicitates meas numero. Est enim multis eximijs nominibus præcipuū huius urbis ornamentū, sic assertor suæ Theologiæ, ut tamē æquus sit bonis literis, & quietis studio minime insensus negotio euāgelij restituendi, tametsi totū Lutherū nequāquā approbat. Quod si Hutteno decretū est indignari omnibus, qui male sentiūt de Luthero, quare solum hūc perstrinxit, cū hic sint innumeri? Quāq̄ Berus is est qui nec bene dicta Lutheri deprauet, quēadmodum faciunt multi, nec stolide uociferetur in quenq̄. Certe nihil minus est q̄ Curtisanus. Et huius uiri nomen Huttenus tam illoto sermone tanta perstringit acerbitate, quasi patrē ipsius necasset, cū ille nunquā uerbo læserit Hutteni, uel rē, uel nomen, uel amicum. Huic adiungit Ioannē Gebuilerium, qualis qualis est, quiduis

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Quiduis potius, q̄ Curtisanū: qui cum mihi usq; adeo
 nihil est familiaritatis, ut nec ille unquā uiserit edes
 meas, & ego illius ne nouerim quidē, neuterq; alteri,
 uel in uia sit unquā locutus. Et tamen ita scribit Hut
 tenus male edoctus à suo suggestore. Atq; hos habes
 domi tuæ, cū me excludis, & quotidianis confabula
 tionibus dignaris. De Gebuilerio dixi quæ mihi sit
 cum eo familiaritas. Berus amicus, ac uicinus etiā, nō
 nunquam uix intra duos menses me semel inuisit. O
 quotidianas cōfabulationes. Sed quid imputes Hutte
 no? Sic illi detulerat choragus huius fabulæ. Quid co
 gitabūt hæc legentes, qui rē nouerunt? Sed Latomū,
 Ecmondanum, Atensem olim uituperatos, nunc par
 tim ambigue, partim oblique tracto in epistolis. Cū
 esset inter nos fœdus aduersus hostes linguarū & bo
 narum literarū, fateor me nōnunquā questū per epi
 stolas apud amicos de quorundā pertinaci conspira
 tione aduersus meliora studia. Et ita cū illis bellum
 gessi: ut semper essem propensus ad pacē, si contigis
 set. Itaq; à Latomō semper tēperauī, sperans fore, ut
 desineret. Ecmondano nunquā blāditus sum. Atensis
 uir erat, nec inhumanus, nec iniquus bonis literis, sed
 ingenio iritabili. Itaq; per quosdā monachos ac The
 ologos protrusus est, ut ageret odiosam fabulam. Et
 qui huc adegerunt hominē, eadem opera adegerūt in
 mortem. Erat enim imbecilli ualitudine, & iræ impa
 tiens, iniuriæ insolens. Ac post huius mortē maxime

PVRGATIO ERASMI AD

coepit ea tragœdia incrudescere, ut intelligas illum multa moderatũ. Porro quod de eo scripsi, illũ ab omnibus esse laudatissimũ, nec unquã tamẽ satis laudatum, hoc etiã ipsi Theologi Louanienses cũ risu legunt. Laudabatur enim quotidie solẽnibus Encomijs in schola, tanquã uicecancellarius eius Academiẽ. Mihi certe quod ad ipsius naturam attinebat, non erat iniquus, qui solus omnium autor fuit, pacis cũ Theologis sarcientiẽ. Doctrina iudicioq; longo interuallo superabat omnes. Mihi, moriturus etiã denũciabat pacem & amicitia, quod ad ipsum attineret. Deniq; ueretur Huttenus, ne cũ Leo quoq; in gratia redeam. Nec id grauarer facere, dicam enim ingenue, si ille declararet animũ amicitia dignũ. Salutaui hominẽ Calletij forte obuiũ, & dextram dextræ iunxi. Quid ni, cũ iam inter nos debellatũ esset? Ceterũ aduersus Leum nihil attulerũt momenti auxilia Germanica. Cũ scriberet amici Germani, uel inuito me, Germanos dilaceraturos Leum, primũ dissuasi, id si non possem obtinere, admonui, ut argumentis agerent potius, & cõuicijs: cũ primis autẽ temperarent ab iniuria gẽtis, quod tamen factũ nõ est, me uehementer improbatẽ. Dialogum aduersus Leum scriptũ, cõstanter ac perpetuo damnaui. Post, ingentẽ epistolarũ fasciculũ à diuersis eruditis satis hostiliter scriptũ in Leũ, adeo pressi, ut duobus tantũ amicis fecerim inspiciendi copiam, Dorpio & Moro, & quibusdã hortatibus ut

euulga

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

euulgarem, respōdī mihi decretum esse quiescere in
posterum, si cōquiesceret Leus. Habes lector omnia,
quibus animus Hutteni poterat exulcerari. Atq; in
his uides q̄ nihil sit quod uulgarē etiā amicitia debe-
ret dirimere. Venio nunc ad illud, quod ille uult esse
totius causę caput. In quo tamen nō expedit nimium
probari Hutteno, ne dū Scyllā fugio, deferar in Cha-
rybdim. Id ita proponit, ut statim cōiungat duo palā
falsissima, me pridem fuisse factionis Lutherane, nūc
totis uiribus oppugnare rē Euangelicam, quū perpe-
tuo sim auersatus illam factionē, nec unquā defierim
quanta possum synceritate prouehere rē Euangelicā.
Sic aut̄ aſsumit, magnificis quidē uerbis, sed parū pu-
denter. Quid, inquit, tandē esse possit, cur tu qui Ro-
manū Pontificē nuper in ordinē redigebas nobiscū,
ipsam Romam scelerū ac improbitatis sentinā uindi-
ce calamo increpabas, bullas ac indulgētias detestaba-
ris, ceremonias dānabas, Curtisanicā exigebas, ius Ca-
nonicum & Pontificū scita execrabaris. In summa,
uniuersam illius status hypocrisim seuerissime proſti-
gabas, is nūc retro actus, cōtraria sequaris, & cū ho-
stili parte societate ineas? Rursū alibi: Qui sepultā pi-
etate refodiebas, euāgelii è latebris in lucē reducibas,
fidē & religionē instaurabas, is nūc ad eandē cōcul-
cādū, eijciēdū, pſternendū, et interimēdū operā pſite-
ris. Eamus nūc & dicam⁹, huic criminatori esse aliqd
frontis. Hūc in modū causę summā pponit Huttenus,

PURGATIO ERASMI AD

et quod semel assumpsit, subinde uerbis alijs atq; alijs inculcat et exaggerat, quasi quod per se uanū est, se pius asseuerando fiat uerū. Atq; hic expedit omnem orationis copiam, omnē uim ac uehemētiam. Vbi fundamentum totius dictionis inane est ac friuolū, quo magis oratione tumultueris, hoc magis perdis aquā et operam. Neq; enim hic licet in causa seria, quod in fictis etiā cōtrouersijs fieri solitum, reprehendit Quintilianus, ut quis suo arbitratu fingat, cui respōdeat. Mire se torquet dū expēdit quibus causis ab instituto tam sancto, ad rē sceleratissimā transferri potuerim. At in hoc erat illi laborandū, ut doceret esse uerum quod assumit. Ibi uehemēs orator nihil habet quod dicat, nisi, quidam mihi narrarūt. Grauit̃ et atrociter exclamat in eū, qui deserta et prodita causa Euāgelica, transfugerit ad partē diuersam, qui pecunia corruptus, bonos uiros, ueritatem Euangelicā, libertatem publicā, summis uiribus oppugnare cepit. Atqui hoc quod assumit, aut conuenire debuit inter nos, aut idoneis argumentis erat probandū, prius q̃ ueniret ad illos suos affectus tragicos. Tot epistolis, tot libellis, tot testificationibus perpetuo clamo, me neutri factioni uelle inuolui. Quir id statuissem multas reddo causas, et tamen nō omnes prodidi. Atque hac in re nihil me accusat mea cōscientia apud iudicē Christū. In tantis rerū tumultibus, in tantis etiam periculis, et fāmæ, et uitæ, ita moderatus sum mea cōsilia,

EXPOSTVLAT. HUTTENI,

filia, ut nec tumultus autor essem, nec causam, quæ mi-
 hi nō probabatur, adiuarē: nec Euangelicam uerita-
 tem alicubi proderē. Si hoc indignatur Huttenus, qd̄
 uon profitear unā cum ipso Lutherū, iam ante trien-
 nū id testatus sum in Coronide addita colloquijs fa-
 miliaribus Louanij, me ab ea factione alienissimum,
 & esse, & semper futurū. Nec ipse solum absū, ue-
 rum amicos quoscūq; potui, ut eadē facerent, pro mea
 uirili sum adhortatus, & adhuc adhortor, nec id face-
 re desinam. Factionem appello studiū illud animi, ue-
 lut in omnia quæ Lutherus scripsit, scribit, aut scri-
 pturus est, iurati. Atq; hic affectus sepenumero bonis
 etiam uiris imponit. Quin & palām omnibus ami-
 cis denūciaui, ut si me nō possent amare, nisi Luthera-
 num, sumant in me quēcunq; uelint affectum. Amo li-
 bertatem. Nulli factioni seruire nec uolo, nec possū.
 Amicorū causa nō erant, inquit, deferendæ Lutheri
 partes, quorū aliquot iactat etiā de me bene meritos,
 qui tam nō possint auelli à Luthero, quā ab ipsa ue-
 ritate. Quos amicos narret nescio, ego uideo multos
 antehac Luthero deditissimos, nūc partim mussare,
 partim tædere Lutherani nominis, partim damnare
 quod prius approbabant. Si quisquā amicus tantum
 apud me ualuit unquā, ut in ipsius gratiā me addice-
 rem Lutherane factioni, eidē hoc largiar, ne ab illius
 factione desciscam. Si me quisquā uidit tam potū, ut
 totū Lutherū probarim, patiar ut me uocet rhipsa-
 d 5 spidem,

PVRGATIO ERASMI AD

spidem, pro Erasmo. Quid aut mirū, si ego recusent
nomen Lutherani, cū hic neminē uideā, qui sustineat
dici Lutheranus? Nam quod Huttenus ægre admittit
hanc appellationē, mirū uideri nō debet, cū nec ipse
Lutherus agnoscat eū, ac patrociniū etiā auersetur.
Et nisi me planē fallit animi coniectura, mallet Eras-
mum aduersariū, q̃ Huttenū propugnatorē. Sed il-
lius res fortasse sic habent, ut illi bono sit Lutherani
uocabulū, utpote, quod ipsum nūc solū & tueatur &
alat. Nihil unquam damnaui Lutheri odio, quod re-
cte dictū esset: nec unquam approbabo illius amore,
quod mihi secus dictū uidetur. Si fuissē illi iuratus,
aut illius sodalibus, tamen laudatur is, qui resipiscit.
Nunc me dehortante res hæc cœpta est. Norunt hoc
impense Lutherani quondā, nunc quales sint nescio.
● Quid in Luthero metuerim, declarat illa prima epi-
stola, quā ad illū scripsi. Desidero in Lutheri scriptis
modestiam & mansuetudinē Euangelicā, noto per-
uicaciam asseuerandi. Eadē quo magis in eo desiderē,
faciunt illius libelli, qui prodeunt indies atrociores,
● etiam in summos principes, quos quales quales sunt,
nō expediebat irritari. Et inter amicos dolens aliquo-
ties dixi me dubitare de spiritu illius, nec unquam ta-
men certò pronūciaui. Hoc tantū hætenus iudicaui
de Luthero, & in eo cōstantissimus fui scriptis, dictis,
clām, palamq; eadē testificans. Vbi est igitur ista mi-
rabilis incōstantia mea? Vereor ne istos magis offen-
dat

EXPOSTVLAT: HVET TENI.

dat mea constantia. Sed omnibus rebus omiſſis, totus
ſror in Lutherum. Iſthuc Huttenus audiuit ex cōpo=
tore quopiam. Verum uel ex Achate illo ſuo Epphen
dorpio diſcere potuit me tum nihil minus agere, q̃p
hoc quod obijāt. Iam tūc agreſſus eram paraphraſim
in Lucam, in qua totus eram, quum hanc tragædiam
exordiretur Huttenus, propugnator euāgelia negotij.
Ceterū in Catalogo promitto tres dialogos aduerſus
Lutherū. Proſerat mihi hoc uerbū ex ſcriptis meis, ad
uerſus Lutherū: Aio de Lutherano negotio, collationē
appello uerius q̃ diſputationē. Et eos aio cōceptos ma
gis quā inceptos, nec admodum in animo eſſe perſi
cere. Quod ſi perſecero, nō prodituros niſi autoribus
his, quorū intererit. Et interim moneo lectorem, ne ex
hac pollicitatione faciat præiudicium. Primum igitur
non promiſi hos dialogos, & ſi promiſi, nō promiſi
populo, ſed Pontifici & Cæſari, ut horū arbitrio uel
premantur, uel ædantur. Et in his tamē promitto ſum=
mam erga Lutherum æquitatem. Qui ſcit igitur Hut
tenus, an his dialogis ſubleuāduſ ſit Lutherus, an affli
genduſ? Nam utrunq; fieri poteſt, quum illic adſutu=
ruſ ſit, qui Lutheri partes agat. Iam audio quosdam
dicentes: Interea ſuſpendis hominum animos, qui non
pronuncies quid ſentias de Luthero. Primum nec ua
cat intendere his quæ multa ſcribit Lutherus, & ſi ua
caret de toto negotio pronunciare, longe ſupra uires
meas eſt. Quid autē pronūciem? Si totū Lutherū dam
nem,

PURGATIO ERASMI AD

nem, uideo cui parti addam animos, & quantum bonorum obruam. Si totū probem, primum fecero arroganter, qui probem, quæ forte nō intelligo. Deinde cōiecerō me in factionē, quæ plurimos habet, cū quibus mihi nihil uelim esse cōmercij. Qui Lutherū oderūt, etiam me tacēte oderunt: qui fauent, nō ideo flagitāt meam sententiam, ut æquū audiant, sed ut habeāt suæ sententiæ propugnatorē. Si diuisero sententiam, utriq; parti quedā tribuens, quedam adimēs, utrinq; me dilacerandum præbucro, nec aliud, q̃ nouos excitare tumultus. Itaq; mihi cōsultius uisum est hic cōquiescere, donec principes & eruditi, studijs omissis, expectant ea cōsilia, quæ sine tumultu prospiciant euangelicæ ueritati & gloriæ Christi. Bellum uero est, quod dum studet uideri festiuus, ait mihi ceu Caiphæ uerū excidiſſe dictū, Lutheranam doctrinā totam opprimi nō posse, nisi simul corruat bona pars euāgelicæ sinceritatis ac publicæ libertatis, quasi nō idē semper cōstantissime tum dictis, tū scriptis sim testatus. Et hoc me discruciat, istos sic causam agere, quasi seruari nō lint, tametsi si quid recte docet Lutherus, non est Lutheri, sed Christi. Iam fingat me scribere cōtra Lutherum, an eius rei ius nō erit ei, qui cū Luthero nūquā habuerit fœdus, & quo dehortante rē & cœpit, & hucusq; prouexit? Fingat me initio fuisse Lutherofautorē, an ideo erūt mihi probanda omnia quæ scribit, quia placuerunt exordia? Quid si Lutherus post
hac

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

hac scribat aduersus articulos fidei? An Huttenus ue-
 tabit aduersus eum scribere? Cur aut Huttenus usq;
 adeo ferocit aduersus eos, qui scribunt aduersus Lu-
 therum, cū nihil intersit inter disputantē & scriben-
 tem? Lutherus ad disputationē etiam prouocat. Si do-
 ctrina illius sincera est, per contradictionē, uelut au-
 rum igne purgatū, magis elucescet. Sin falsa est, recte
 impugnatur ab omnibus. Sin quædam habet falsa ue-
 ris admixta, repurgatur. An protinus subuertero to-
 tum euangelii, si cū Luthero disputē, an qlibet Chri-
 stianus sit sacerdos, an omnia sanctorū opera sint pec-
 cata? Lutherus ipse nō formidat meū, imō nec cuiusq;
 assultum, sed forti animo expectat Erasmi si prode-
 at. Quid igitur tumultuatur Huttenus, suspectam in-
 terim reddens Lutheri doctrinam, quā ita demū cre-
 dat fore stabile, si nemo labefactet? Hæc loquor, non
 quod mihi sit animus cōgredi cū Luthero, si liceat cō-
 quiescere, sed ut Hutteni calumnijs respondeam. Ego
 Vertumnū, Proteū ac Polypum egi, memet in omnia
 uertens, nihil nō & faciēs, & patiēs, ne pertraherer
 in hanc arenā gladiatoria. In aulā pertrahētibus, ma-
 nibus ac pedibus excusaui me. Intētata ex altera par-
 te pericula, partim declinaui, partim propulsaui, par-
 tim dissimulaui. Cæsari me subduxi, fortunas oblatas
 constanter recusaui. Tot monarchis, tot principibus,
 tot amicis huc uocātibus excusaui me. Sed qui te inci-
 tant, inquit, aduersus Lutherū, aut potentissimi sunt,

aut

PVRGATIO ERASMI AD

aut pessimi, aut utrūq;. Tanto magis Huttenus debebat admirari cōstantiam meā. Qui potētissimi sunt, his in procliui est & perdere, & seruare. Qui pessimi sunt, facillime ledūt. Qui sunt utrūq;, magis etiā sunt formidabiles. Et tamen hactenus nec ab his percelli potuit Erasmus ille infirmus, & imbecillis, et ad quāuis aurā mobilis. Interim irridet & illud qd' scripti, totū mundū acuere solum in Lutherū, & minitatur fore Lutheranos, qui stilū acuant in me, iubetq; sibi cōmonstrari aliū quēdam mundū, quasi hic totus stet à Luthero. An hic cōmemorē q̄ multi scripserint in Lutherū? Apud Italos Syluester Prierias, Thomas Todiscus, Iacobus de Vio, Catarinus. Apud Germanos Eccius, & Minorita quidā Lipsiensis, nomē excidit. Gocleius, Ioannes Faber, & Hochstratus. Apud Gallos tota Academia Parisiorū, Iustinianus Augustinus. Apud Louanienses Latomus, Ioānes Turēholtius, Eustathius Dominicanus, Vincentius eiusdē ordinis. Ex aula, Marlianus Tudensis episcopus, & Ri-machus Caesaris à secretis. Apud Anglos rex ipse, Ioānes episcopus Rossensis, Ac tertius quidā tam amarus lētus, ut ipsi Luthero possit mediū unguem ostēdere. Apud Hispanos Stunica & Caranza. His adde bullam Leonis & edictū Caesaris. Iam plurimi sunt qui nondū ediderunt sua, plurimi qui nondū absoluerūt, plurimi quos ego nō noui. Hæc ideo tantū recēseo, ut declarem hyperbolen meā sine causa irrisam ab Hutteno.

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

teno. Porro Lutheranorum in me libellos adeo nō me-
 tuo, ut doleā non prodisse ante treis annos. Imò mihi
 nōnunq̃ fuit in animo subornare quēpiam, qui pro-
 uocaret huc aliquē insigniter Lutheranū. Nec enim
 alia res me poterat liberare inuidia. Nam Huttenus
 nihil minus est q̃ Lutheranus, & huiusmodi nēias
 cribere, nihil minus est q̃ scribere. Nec unquam tam
 male sensi de Lutheranis, ut suspicarer illorū quenq̃
 tales Sycophantias in quenquā uelle scribere. Nec ip-
 si Luthero puto me tam esse inuisum, ut talem libellū
 in me scriptum approbet. Quāquam si approbaret,
 haud magnopere cōmouear. Sed Metius interim con-
 quiesco, intentus ad euentū belli, dignus qui dilacerer
 ob perfidiam. Si dignus est malo, qui suis laboribus
 suoq̃ sumptu studet utrique parti prodesse, quo præ-
 mio dignus est, qui suis tumultibus suaq̃ stulticia
 utramq̃ partem ledit, & hanc iritans, quam nō pos-
 sit compescere, & alterā inuidia degrauans, imò gra-
 uissime ledens eam cui fauere se iactat, & subleuans
 eam cuius se profitetur hostem? Nec cōsisto interim
 ociosus ut ille Metius, sed perenni studio quā licet rē
 Euangelicā proueho. Pugnēt iuuenes, ego iā me ad eū
 diem cōpono, qui me hinc euocabit ad tribunal Chri-
 sti, q̃ tametsi nulli nō uēturus est, tamē mihi sanē pcul-
 abesse nō potest. Video quātis odijs, quātisq̃ cōuicijs
 res agitur. Difficillimū est inter hæc tenere trāq̃llitatē
 illā animi Christiani. Dū paraphrases meditor, sentia
 cōponi

PVRGATIO ERASMI AD

componi motus animi mei, meq; meipso fieri melio-
rem. Et sunt in utraq; parte, qui mihi gratias agant,
profitentes sese ex his uigilijs meis capere fructū. Fa-
tetur & hoc Huttenus, esse quod maiori cum fructu
possim agere, q̄ si scribam aduersus Lutherum, atq;
huc me hortatur. Cur igitur hoc agentē talibus epi-
stolis interpellat? Terguersatorē me uocat, quod uo-
rius sim in epistolis. An me uellet eadem ad oēs scri-
bere, uelut eundem calceū cuius pedi addentem? Præ-
sertim quū ad personarum uarietatem accedat & re-
rum & temporum diuersitas? In tali uero dissidio, in
tam diuersis studijs, qui uitari potest, quin oblique
scribas quædam? Dicet, præstiterat tacere. Vtinam
isthuc mihi liceat. Sed premor, urgeor, obruor, ut ne
cesse sit à me depellere inuidiam. Paulus quoties mu-
tat orationē suam, nunc blandiens, nūc obiurgās, nūc
obsecrans, nunc minitans, multa dissimulans? Non in
hoc est incōstantia, sed in scopo qui illi semper idem
est, utcunq; mutat uocem aut uultū. Doceat quisquā
me mutasse institutū, & obijciat inconstantiam. Verū
ipsa res indicat me perpetuo hoc agere, quod olim
institutui. Proueho bonas literas, ac synceriores, &
simpliciores illam Theologiam pro uiribus instau-
ro, idq; quoad uiuam facturus sum, siue amico siue
inimico Luthero, quē ego pro homine habeo, & pu-
to falli posse, & fallere. Lutherus cum ceteris transi-
bit, Christus manet in aternū. Quod si Lutherus spi-
ritus

EXPOSTULAT. HUTTENI.

*ritu Christi ducitur, precor, ut Christus bene fortunet
 quod agit, sin minus, miseret me publicæ calamitatis.
 Magnifice uero de utriusq; animo pronunciat Hutte-
 nus. Ait me Luthero ex animo charū esse, cū ego in il-
 lum animo sim iniquissimo. O me hominem ingrātū,
 qui non redamem amātem. De animo Lutheri in me,
 nihil hic disputabo, nec causabor epistolas quas de me
 scripsit suis amicis, non admodum amice. In tali ne-
 gocio nō est spectandus affectus priuatus, neq; refert
 quā conueniat Erasmo cum Luthero, sed quā con-
 ueniat reip. Christianæ cum Evangelica doctrina.
 Quod si rationem haberem priuatorum incōmodorū,
 nulli magis indignari debebā, quā Luthero, qui me
 meosq; libros tanta degrauauit inuidia: quiq; mihi
 omnes fermē amicitias, uel disrupit, uel malo fermen-
 to uitiauit, nec parum attulit incōmodi bonis literis à
 me semper defensis, tum uetustis autoribus, quarum
 auctoritatem restituere conor. Sed quicquid est huma-
 num, posthabendū est, ubi agitur de gloria Christi, de
 que synceritate fidei catholicæ, cui utinam Lutherus,
 uel quiuis alius cōsulisset, & librorū meorum, & for-
 tunarū omnium, & huius deniq; capitis iactura. Cate-
 rū unde nouit Huttenus, quid animi habeat Lutherus
 erga me? Sic cōpotor quispiam illi retulit. Et ille audi-
 uit ex alio, rursus ille ex alio. Atq; ita p̄ uiginti trans-
 fusus rumor ad ipsum peruenit. Ex his cōtexit libel-
 los. Nihilo plus nouit, quo animo ego sim in Lutherū.*

e Sed

PURGATIO ERASMI AD

Sed nonnunquam disputo aduersus Lutherum. Hoc mihi nouum non est. Nonnunquam in eodem cōuiuio Carneadem referens disputo pro Luthero, & contra Lutherū, aliquādo animi gratia, interdum expiscans, quid hic aut ille sentiat, aliquoties & discendi causa. Nec unquam tamen ea disputatio apud me excessit in aliquam amarulentiam. Aequis auribus utrāq; partem audire possum. Mihi placet hæc libertas in conuiuijs & familiaribus colloquijs, qua sæpe utor immodice, aliorum animos ex meo aestimans. Ac ne me uitijs omnibus liberem, hoc mihi uitium est præciquum, sic insitum, ut egre possim uincere: quū non semel expertus sim quosdam obliros, quā multa ipsi liberrime dixerint, quod à nobis dictum fuerat, meminisse, ac referre, & per occasionem impingere, multis interim, ut fit, afflictis ac deprauatis. Atqui decebat ea quæ inter pocula dicuntur, in uino scribere. Quoties in cōuiujs imperiū transtulimus in Iuliū Pontificem, & summū Pontificiū in Maximilianū Casarem? Deinde collegia Monachorū matrimonio copulauius collegijs Monacharū. Mox descripsimus ex illis exercitum aduersus Turcas: deinde colonias ex iisdem in nouas insulas. Breuiter uniuersum orbis statum uertebamus. Sed hæc senatusconsulta non inscribebantur arcibus tabulis, sed uino, sic ut sublati poculis, nemo meminisset, quid à quo dictū esset. Maioris etiam inciuilitatis est.

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

est, criminationem struere ex his quæ amici freti fide
nostra, libere nobiscū nugantur per literas. Habeo qui
ex intimis amicis, mihi facti sunt capitales hostes, ni-
hil non molientes in exitiū meum, nunquam tamē su-
stinuit animus meus, ut uel ē secretis colloquijs, dum
constaret familiaritas, habitis, uel ex epistolis quicquā
illis obijcerem. Tum enim mihi dignus uiderer, qui ex
uniuerso hominum contubernio in ferarū consortium
protruderer. Verum illam ad Laurinum epistolam ap-
pellat odiosam insectationē. Proferat ex ea uerbū unū
odiose dictū in Lutherū: nulla hæresis, nulla hæreti-
ci mentio, tragædiam appello, diffidiū ac tumultū ap-
pello, quibus uerbis de Euāgelico quoq; negotio loqui
poteram. Tantū placo quosdam Lutheranos, qui nul-
lo iudicio ferūtur impotēti quodā impetu, & ad quā-
uis leuem rumorē excitant tragædias. Vide uero quā
causam affingat impudēti lemmati. Ideo tam iniquo
est anio in Lutherū, inquit, qā cœpit illi inuidere tā-
tam gloriā, posteq̃ illius libri prope magis sunt in ma-
nibus hominū q̃ ipsius. Non inuideo Luthero suam fa-
mam. Imò malim quouis Care esse obscurior, q̃ habe-
re famam illius: quā si patitur amore Christi, plusq̃
mortem patitur: nec equū est, ut quisq̃ bonus illi inui-
deat: sin aliter est, prorsus insaniat, qui talem famam
cuiq̃ inuideat. Ego si quæā assequi, cuperem mea per-
petuo et omnibus regionibus legi, potius q̃ tempora-
rio fauore rapi. Quod si nō merentur ipsa utilitate fa-

PURGATIO ERASMI AD

uorem lectoris, manū nō uorterim, etiā si nemo legat.
Sed pueri, inquit, à cunis Lutheri nomē uocare assuescunt. Præstiterat ut assuescerent uocare nomē Iesu. Quāq̃ ubi sint isti pueri, nescio. Fortassis Hutterus illos uidit in arce Francisci. Ego quotidie experior quā multi potētes, docti, graues et boni uiri excrentur Lutheri nomen, quorū talis est eruditio, talis uite sinceritas, ut uix possim suspicari uel affectu errare illos uel iudicio. Ac ne de sede quidem Romana unquā incōstanter loquutus sum. Tyrānidem, et rapacitatē, ceteraq̃ uitia, de quibus iam olim uetus, ac bonis uiris communis querela est, nunquā probaui. Nec indulgētias usquā in totū damno, etiam si cauiponationes illas impudentissimas semper detestatus sum. Quid de ceremonijs sentiam, libri mei multis locis testantur. Vbi uero execratus sum ius Canonicū, & pontificum scita? Quid autē sit pontificem in ordinem redigere, nō satis intelligo. Primū opinor fatebitur Romæ esse ecclesiam. Nam multitudo malorum non efficit, quo minus sit ecclesia. Alioqui nullas haberemus ecclesias. Et arbitror esse orthodoxam. Nam si qui mixti sunt impij, tamē in bonis manet ecclesia. Huic autem ecclesiæ dabit opinor episcopū. Eum patietur esse metropolitanū, posteaquā tot sunt archiepiscopi in his regionibus, in quibus nullus unquā fuit apostolus, quum Roma habeat & Petrū & Paulum, duos sine controuersia summos. Iam inter Metropolitanos

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

tropolitanos, quid absurdi sit, si primus locus detur
 pontifici Romano? Nam hanc tantam potestatem, quā
 sibi seculis aliquot usurparunt, nullus audiuit me de/
 fendentem. Sed Huttenus non fert pontificem pesti/
 lentem. Id optamus omnes, ut pontifex sit uir aposto/
 lico loco dignus. Quid si is nō cōtingat? Depellatur.
 Atqui eadē ratione depellendi essent omnes episcopi,
 qui non funguntur officio suo. Sed praecipua mundi
 pestis iam multis annis fluxit à Roma. Vtinam lice/
 ret isthuc inficiari. At iam contigit pontifex, qui sum/
 mis ut arbitror uiribus hoc agit, ut eam sedem & Cu/
 riam nobis purgatam reddat. Id non sperat Huttenus.
 Et tamen multa sunt quae spem aliquam ostendunt.
 Et charitas, iuxta Paulū sperat omnia. Quod si Hut/
 tenus uitij bellum indixit non hominibus, Romā pro/
 peret, adiuuet hunc pontificē hoc conantē, quod ipse
 molitur. Sed Huttenus indixit bellum Romano ponti/
 fici & omnibus qui illi adherent. Etiā ne bono ponti/
 fici bellū indixit? Quid autem faciet his, qui uolentes
 nolentes adherent pontifici? Quid faciat Caesari, qui
 pontifici iunctissimus est? Quod si bellum appellat,
 depopulari agros, exscindere urbes, diripere opes, de/
 pellere possessione: Huttenus haecenus tantum maledi/
 xit pontifici, nec ullam muscam Romanensem laesit,
 nisi protinus iugulatos existimat, in quos iacit cōui/
 cium. Sed uideat an expediat irritare, quos irritatos
 non queas opprimere. Romanenses optarent semper

PURGATIO ERASMI AD

sibi tales hostes, qualis est Huttenus. Quod si malum
 Romanæ Curie non poterat aliter sanari quàm belli-
 co tumultu, cōfusus ac subrutis omnibus, quum hic ni-
 hil possit Huttenus, satius erat sinere τὸ εὖ καί μιν οὐ
 κακὸν, quàm tanto orbis malo mouere Camarinam.
 Vellem autem ex Hutteno scire, quos sentiat, quoties
 dicit, nos, & nobis. Nam hoc pronomine frequenter
 utitur. An omnes qui quoquo modo fauent Luthero,
 & male uolunt Romano pontifici? At ego uideo ua-
 rium esse genus hominū in hac classe. Sunt enim qui-
 dam homines docti, meoq; iudicio minime mali, qui
 pleraq; probant, & cuperent accisam esse Romani
 pontificis potestatem, cuperent pro mundano princí-
 pe doctorem Euangelicū, pro tyranno patrem: opta-
 rent subuersas mensas ementium ac uendentium in tē-
 plo domini, optarent coercitam intolerabilem impu-
 dentiam indulgētiorū, compositionariorū, dispen-
 sationariorum, bullariorum: optarēt multum decede-
 re ceremonijs, & addi studio ueræ pietatis: cuperent
 Euangelij uigorem quod iam penē obsoleuerat, reui-
 uiscere: cuperent diuinæ scripturæ autoritati cedere
 dogmata & opiniones hominum: cuperent humanas
 cōstitutiones nō præferri præceptis dei: nollent scho-
 lastica decreta quæuis habere uim oraculi, dolentes
 populum Christianū grauari quibusdā humanis cō-
 stitutionibus, ueluti de delectu ciborum, de multitudi-
 ne festorum, de reseruatione casuum, de gradibus cō-
 gnationis

EXPOSTULAT. HUTTENI.

tis coniecturis adductus, spero sincero pectore con-
 sulturum gloriæ Christi. Et tamen laudo parcissime.
 An indignatur Huttenus, si talem pontificem, &
 olim amicum & nunc beneuolentem, paucis uerbis
 laudo in scriptis meis, quum ipse toties, tot uerbis,
 tam magnifice prædicetur in scriptis meis, etiam in
 opere serio, uelut in annotationibus noui testamenti?
 Quur hic me non appellat assentatorem? Pontifex
 ultro misit ad me duo breuia, quorum posterius
 erat priore amantius scriptum. Ea uel ob hoc liben-
 ter sum amplexus, quod pleriq; ueteres amici mei
 sibi certum exitium Erasmo paratum promiserant,
 posteaquàm hic erat electus pontifex. Ea res illos
 uehementer fefellit. Fingat nullum alium fructum mi-
 hi rebiturum ex epistolis pontificis, num putas hoc
 aspernandum? Sed Huttenus hanc appellat uasfri-
 ciem. His præsidij Erasmus subsistat oportet. Hut-
 tenus habet arces, uallos, copias, bombardas, fumos,
 ignes, gladios, edicta, bella, quibus se tueatur. Mi-
 hi præsidium omne situm est in fauore bonorum,
 & quorundam potentium, quo tamen non abutor
 nisi ad publicam utilitatem. Nam si mei rationem
 haberem, alia ingrederer uia. Et tamen Huttenus
 fortasse non habet nunc cui timeat, eoque fortis est.
 Ego ne mentiar, timeo libris meis, unde fatetur &
 Huttenus fructum nō mediocrem proficisci ad quā
 plurimos. Hunc fructum mea temeritate nolim
 perire.

PURGATIO ERASMI AD

perire. Nec enim in aliud seruo me, nisi ut prosint. Exprobrat etiam, quod me mihi laudat pontifex, & Card. Sedunensis. Laudat, inquit, te tibi. Quasi mihi uitio uertendum sit à talibus laudari, quanquam ego laudationem interpretor admonitionem. Scilicet potius erat ambiendum, ut laudarer ab Hutteno. An uero istud prodigiosum est, ut laudemus eum ad quem scribimus? An Paulus non laudat Romanos quibus scribit? Erasmus, inquit, Romano pontifici se dedit. Quid? an unquam fuit inter nos bellum, ut deditio facta sit? An non æque deditus eram Leoni, non admodum laudato pontifici? Polliceris, inquit, te non defuturum dignitati sedis Romanæ. Verum hoc illis scribo, apud quos delatus eram cum Luthero conspirasse aduersus sedem Romanam. An ideo polliceor me patronum tyrannidis, rapacitatis, & aliorum malorum, quæ Huttenus obiicit Romanensibus? Imò non uno in loco interpretor sedis illius ac pontificis dignitatem sitam esse in uirtutibus apostolicis. Huic dignitati polliceor me non defuturum. Ad subuertendum

- Euangelium, ut ait Huttenus, non arbitror quēquam pontificem, duntaxat hunc, imploraturum operam nostram, & si exigeret, non prestarem. Nec cuiusquā principis uel metus, uel gratia tantum apud me ualebit unquam, ut sciens aduerser Euangelicæ ueritatis aut gloriæ Christi. Et tamen est alicuius opinor prudentiæ sic alere principum fauorem, ut non deser

EXPOSTVLA T. HUTTENI.

ras Euangelicam ueritatem. Et utri rectius consulue-
 rint Euangelico negotio, rerum exitus comprobabit.
 Sed interim obliquo dicto fallo, quod pleriq; sic inter-
 pretetur, me uindicaturum curiæ Romanæ ius exer-
 cendæ tyrannidis, rapiendi, cauponandi sacra pariter
 ac profana. In discrimine licet ambiguo fallere. Da-
 uid etiam furorem simulauit. Et tamen ne quis falli
 possit interpretor. Scribo me non defuturum sedi Ro-
 manæ, si illa non desit gloriæ Christi: me illi pro uiri-
 li adfuturum, si illa synceris rationibus prouehere ni-
 tatur rem Euangelicam. Huiusmodi quum multis lo-
 cis inculcem, tamen dissimulat Huttenus. Tantum ue-
 natus est loca quædam quæ deprauaret. Quâquam
 magis suspicor delatores indicasse loca quædam. Nec
 enim adducor ut credam Hutteno in tantis negocijs,
 quæ domi belliq; gerit, esse ocium nostra legendi. Sed
 intolerabilius est, quod alicubi scripsi, neminem pium
 non fauere pontifici Romano. Hic non uidet illud po-
 stulasse dictionis Oeconomiam, ut pontifice concilia-
 to, odium in quosdam transferrem, qui rem parum
 dextre gerebant nomine pontificis. Neque tamen fal-
 sum est quod scripsi. Fauet enim pontifici, quisquis
 cupit illum maxime florere dotibus apostolicis. Licet
 odisse Leonem, & tamen fauere pontifici. Qui fauet
 malefactis pontificum, nō fauet pontificibus. Obijcit
 & hoc, quod illius sedis autoritatem, tot seculis seque-
 tus est orbis Christianus. Quod scripsi uerum est, &
 utinam

PURGATIO ERASMI AD

utinam perpetuo sequeretur, modo illa ageret negotium Christi. Huttenus clamat, id nunquam futurum. At nos speramus meliora, præsertim hoc pontifice. Vtrum autem sanctius est, sequi auctoritatem pontificis Romani, an sequi auctoritatem Hutteni? Nam ad hanc collationem adhibui dictum hoc. Quemadmodum et illud quod obijcit de auctoritate orbis consensu, tot seculis comprobata. Argumentor enim dandam ueniã, si in rebus cõtrouersis homo parum doctus, sequar auctoritatem Romani pontificis, potius quàm huius, aut illius: Quibusdam enim illud satis est, ut credant, quod Lutherus dixit *αὐτὸς ὁ θεὸς ἐφα.* Hoc si Lutherus postulat, insanit: si non postulat, insaniunt illi. Certe cõstat postea Græciam quoq; in Romani pontificis auctoritatem concessisse. Orbem autem uoco maximam orbis Christiani partem, nisi forte Huttenus sophistam agens, obijciet Sciopodes nondum dedisse nomẽ pontifici Romano. Quinetiam si principatus pontificis non esset à Christo, tamẽ expediret unum esse, qui cæteris auctoritate præmineret, sed quæ longissime tamen abesset ab omni tyrannide. Quod autem alicubi scripsi oportere sacrosanctam esse Romani pontificis auctoritatem, idem non dubitem dicere de singulis episcopis, modo ne præcipiant impia. Iam enim desinunt esse episcopi. Dici uix potest quàm periculose populus assuescat oppedere iussis episcoporum hoc titulo quod mali sint, mox enim nec bonis erit dicto audiens.

Obijcit

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Obijcit & illud, quod ne morte quidē alicubi scripserim me diuellendum à sede Romana. Dicendum hoc erat quum delatus essem, quod conspirassem aduersus sedem Romanam. Quid tum postea? An ideo confirmo tyrannidem, aut uitia Romanē sium? Addit me hoc impudenter scribere, qui toties discesserim à sede Romana. Imò hoc impudenter fingit Huttenus. Scripta mea diuersum clamitant. Nec ideo discessi à sede Romana, si quædam illius sedis improbaui. Imò sunt inter Antilutheranos qui damnant, quod pontifices hactenus habuerunt omnia uenalia, nec ideo defecerunt à sede Romana. Alioquin et Cæsar & hic pontifex recessissent à sede Romana, qui consultant de tollendis illius uitij. Obijcit & illud quod alicubi scripserim: Quis non faueat eius dignitati, qui uirtutibus Euangelicis Christum nobis representat? Quid hic calumniatur Huttenus? Admoneo qualem oporteat esse pontificem, & quatenus illi fauendum sit. Sed dicis hoc figurate. Quid refert, si res & tempus figuram postulet? Vbi uero scribo me sanare posse has discordias? optarim posse. Quod si possem, non durarent in crastinū. Sed clama, inquit, ne cesses, annuncia populo scelera eorū. Clamaui liberius, quàm mea fortuna ferebat, et eius est clamare in aliena peccata, q̄ ipse immunis sit à peccatis. Ego parcius insector aliena peccata, q̄a mihi quoq; cōsciū sum multorū admissorū. Clamet Huttenus, homo purus, in quem nihil criminis possit regeri.

Non

PURGATIO ERASMI AD

Non sum Esaïas, & hic iubetur in populum clamar
re. Huttenus me iubet clamare in principes, quū scri
ptum sit: Principi populi tui nō maledices. Magni re
fert utrū deus præcipiat Esaïæ, an Huttenus Erasmo,
clama. Est aut clamor quidam inutilis, qui nihil aliud
quàm tumultus excitat, & iritat tyrannidem. Alio
qui ne nunc quidem cesso clamare in scriptis meis, qua
tenus spes est proficiendi. Clamo etiam dum scribo
paraphrases. Quid enim est aliud Euāgelij lux, quàm
redargutio nostrarum tenebrarū? Expendat hoc quis
quis integer est, utrum plus utilitatis adferant Hütte
nici clamores, an mea silentia. Vbi uero defui reip.
Christianæ, si licuit prodesse? Quanquam principes
nec à quouis obiurgari sustinent. Nam id episcoporu
munus est. Atque id conuenit clam fieri potius quàm
apud populum. Aut cui sumo hos labores, præter et
tis ac uoletudinis rationem? Si componere, inquit, stu
des inter partes concordiam, quur alteram partem
atrociter impugnas? Imò alio loco dixit Metium, &
nunc ait me totis uiribus ferri in alteram partem. Vbi
uero commissæ est hæc pugna? Tantum in epistola ad
Laurinum, aduersus quosdam morosos mihi ius uini
dico, si res ita postulet, sacræ scripturæ testimonijs ac
solidis rationibus citra cōiugia cōgrediendi cū Luthe
ro. Et queritur illud Huttenus, qd' cōiicijs & clamori
bus dūtaxat agatur cū Lutheo. Quur igitur sic debac
chatur in cū q pollicetur se, si cōgredi uelit cū Luthe
ro, à clamor

EXPOSTULAT. HUTTENI.

à clamoribus & cōuicijs temperaturum, ac sedata col-
latione tantum sacræ scripturæ testimonijs & rationi-
bus ueris acturum? Nihil enim aliud promisi, & tamen
hoc ita promisi, ut satis ostenderem me non facturum,
nisi ostensa spe proficiendi. Nam quod in Lutheri scri-
ptis offendit me immodica maledicētia, & arrogantiae
species, eadem res offendunt etiam illos, qui Lutherō
sūt iuratiissimi. Nec id dissimulaui Coloniae apud ipsū
Saxoniae ducem Federicum, audiente Georgio Spala-
tino, quum nondū exisset apud nos Captiuitas Babylo-
nica. Responsum est cum in concionibus ac prælectio-
nibus esse mansuetissimum. Gaudius sum & laudaui,
addens eam mansuetudinem maxime præstandam in
scriptis, quæ toto orbe uolitent, cū uox ad paucos per-
ueniat. Polliciti sunt se daturos operā, ut id fieret. Nec
Huttenus ipse negat in Lutherō desiderandam mode-
stiam ac lenitatem. Sed quid hoc, inquit, ad causam?
Istuc à nemine minus cōueniebat queri, quàm ab Hut-
teno, qui quum ubiq; cōtendat Lutheri causam esse ius-
tam, sanctam ac piam, maxime debebat irasci uitio,
quod plurimorum animos alienat. Si Lutherus ab ini-
tio candide mansueteq; docuisset, abstinens ab his quæ
prima specie ferri non poterant, nihil fuisset tumultus.
Si mihi terq; quaterq; frater esset Lutherus, si doctri-
nam illius totam probarem, non possem non uehemen-
ter improbare tantam in assueuendo peruiaciam, tam
acerbam ubique paratam maledicentiam. Nec adhuc
f possum

PVRGATIO ERASMI AD

possum animo meo persuadere, Christi spiritum, quo
 nihil mitius, inhabitare pectus illud, unde tanta scatet
 amarulentia. Atq; utinam hic me fallat mea suspicio.
 At habet & spiritus euangelicus suum stomachum,
 audio, sed alium, nec usquam abest mel illud charita-
 tis, quod obiurgationis aloën condiat. Audio Petrum
 indignantem Simoni: pecunia tua sit tecū in perditio-
 nem. An existimas donū dei parari pecunia? Hoc con-
 uicium ab apostolorum omnium mitissimo extorsit rei
 indignitas. Sed audi nunc condimentum: poenitentiam
 itaq; age, & roga deum, si forte remittatur tibi hæc
 cogitatio cordis. At Lutherus in argumentando par-
 cus & astrictus, in conuicijs & scommatis neque mo-
 dum nouit, neq; finem: ibi sæpenumero sannis & sali-
 bus ludens, ubi res nullam præbet occasionem, uelut
 in libello quem scripsit aduersus regem Angliæ, quid
 inuitabat ut diceret: Veniatis domine Henrice, ego do-
 cebo uos? certe regis libellus Latine loquebatur, nec
 inerudite. Et tamen sunt quibus ista mire uidentur fe-
 stiua. Queritur Huttenus, quod ego præbita qualicun-
 que spc me disputaturum cum Luthero, addiderim ani-
 mos principibus, ut ueluti redintegrato bello cooriren-
 tur aduersus Lutherum: quum ipse potius acerbitate
 calami prouocet omnium animos in sese, & ad exem-
 plum capræ Scyriæ, de qua est in Græcorum prouer-
 bijs, hoc ipsum quod reddidit boni lactis, ferocia sub-
 uertit. Arrodit & illud Huttenus, quod alicubi scripsi,
 non esse

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

non esse Euangelicum, technis ac ui quenquam in sua castra pertrahere: quum olim Christiani cælarint eos qui uocabantur in periculum, nec admitterbant in suum contuberniū nisi sponte uolentes & ambientes, cū me tot artibus conati sint irretire Lutherani quidam ne possem resilire. Hoc uult à me confictum uideri, nisi proferam qui hoc fecerint. Imò ipse respondeat, quid egerint illi, qui primam illam epistolam Luthero scriptam euulgarunt? quid, qui loca quædam odiosa, è libris meis decerpta, & in linguam Germanicam uersa typis publicarunt, præter alia quædam inciuilius etiam euulgata? Quid egerint, qui epistolam ad Card. Moguntinensem, secreto scriptam, nec Card. reddiderunt, & opera typographorum euulgarunt? Quid aliud agebant isti, nisi ut obsides haberent ex me, ne resilirem? Hæc duntaxat attingo quæ manifesta sunt, possem & alias narrare fabulas, si libeat. Illud deprehendo fermè in omnibus qui sese huic factioni ad dixerè, quod quemadmodū qui in aquam delapsi sunt, quencunque possunt arreptum secum pertrahunt in exitium, etiam si quis periclitantibus conetur succurrere: ita isti per omnem occasionem quoscunque possunt inuoluere student communi periculo, etiam illos per quos poterant eximi periculo. Deniq; exponat nobis Huttenus, quid senserit quum scriberet hæc uerba: Nullos libros scribes meliores, si tamen ullos scribes: & postea neget esse qui ui conetur pertrahere.

PURGATIO ERASMI AD

Interim ait me nihil agere, cum defixis pedibus hæret
 am in factione Lutherana, uel libros meos staturos ab
 ipsis, si ego maxime defecero. Quæso te lector, qui hæc
 scribit, & qui minitatur, nescio quas epistolas arcanas,
 qua fronte flagitat, ut proferam, qui technis ac ui me
 conentur pertrahere in factionem Lutheranam? Sed
 qui hæret defixis pedibus, is qui perpetuo & constan-
 ter auersatus est factionem, qui dehortatus est omnium
 primus à periculoso negocio? Quod in libris meis est,
 inficiari non possum, & hætenus tutatus sum absque
 præsidij Hutteni. Quod si libri mei docerent eadem
 quæ docet Lutherus, quum habeam tam multos insi-
 gniter insensos, idem honoris retulissent, quod retuler-
 runt libri Lutheri. A nobis stabunt, inquit. A quibus?
 Toties hoc pronomen, nobis, occurrit, quum Huttenum
 nec Lutherus agnoscat, neque quisquam Lutheranus
 paulo cordatior. Similis farine est & illud, quod mi-
 nitatur fore, ut si quid acciderit parti Lutherane, ni-
 hilo mitius me tractet pars uictrix, quàm nos, inquit.
 Atqui ego non indixi bellum Pontifici Romano, non
 scripsi postillas in Bullam Pontificis, nõ profectus sum
 protectorem Lutherane factionis, nõ aduersatus sum
 edicto Cesaris. Quid autem sibi uult illud, si quid acci-
 derit? An nõ planè uincit ac regnat pars Luthero ad-
 uersa? An non hætenus incriminatus me exposui omni-
 bus? Quid factum est Erasmo? Cesar honorauit, idem
 fecit Ferdinandus, Pötifex offert & amicitiam & for-
 tunam.

EXPOSTULAT. HUTTENI.

tunam. Tantū insani quidam fremūt in me, deuoti ho-
stes bonarum literarū, quibus Huttenus hoc libello uo-
luit gratificari, certe gratificatus est. Quāq̃ qui perse-
quuntur Huttenum, non ista magnopere obijciunt. Sūt
alia quædam, in quibus fatetur me non coniunxisse so-
cia arma. Et ab his amicis plus est illi periculi, quā
à Pontificæ, cui iam pridem bellū indixit. Quā atro-
citer autem exagitat, quod alicubi scripsi: non semper
esse proferendam ueritatem, & magni referre, quo mo-
do proferatur. Quam tuam sacrilegam uocem, inquit,
in iugulum recogni oportuit (iam enim stomachosius
hoc me eloqui res cogit) si officiū debite facerent, qui
hæreticos uel ad recantationem adigunt nunc, uel in
ignem conijciunt. Christus primum legans apostolos
ad Euangelicam prædicationem, uetuit ne proderent
se esse Christum. Si ueritas ipsa iussit eam ueritatem
ad tempus sileri, citra cuius cognitionem ac professio-
nem nulli cōtingit salus: quid noui, si ego dixi alicubi
supprimendam ueritatem? Idem nōne siluit apud sce-
leratum conciliū, quod coierat in domo Annæ & Cai-
phæ? Si dixero, inquit, uobis, non credetis mihi. Verita-
tem dicturus erat, quur igitur siluit? quia sciebat nul-
lum fore profectū. Nōne similiter obtinuit apud He-
rodem? Sit parum hoc illum fecisse, nisi docuit ita fa-
ciendum. Nolite, inquit, sanctum dare canibus, nolite
margaritas obijcere porcis. Cum iubet Apostolos emi-
grare è ciuitate, quæ se præbeat indignam Euangelico

PURGATIO ERASMI AD

sermone: nōne silere iubet quod uerum est? Petrus in primis illis suis concionibus Christum uirum appellauit, deum tacuit. Idem fecit Paulus apud Athenienses. Paulus loquitur sapientiam inter perfectos, utique ueram: inter imbecilles igitur silet, quod uerum est. Paulus Apostolos uocat dispensatores mysteriorum dei. Qui dispensat, nōne quædam promit, quædam recondit, utcunq; poscit profectus auditorum? Cur catechumenis non statim aperiebantur omnia mysteria philosophiæ Christianæ? Quia nōdum erant capaces? Et tamen hic non loquebar de articulis fidei, sed de paradoxis Lutheri, deq; conuicijs in Pontificem. Finge mihi constare, festum Paschæ non suo die celebrari, utrum expedit eam ueritatem magno orbis tumultu defendere, an silere? Si mihi apud tyrannū præpotentem esset agenda causa innocentis, num omnia uera proloquar, & causam innocentis prodā, an multa reticebo? Hutenus uir fortis ac ueritatis tenacissimus sic ageret opinor: Sceleratissime tyranne, cum tot ciues te meliores occideris, nondū saturata est tua crudelitas, nisi hunc innocentem tollas e medio? Neque multo dexterius quidam agunt causam Lutheranam, qui seditiosis libellis debacchantur in Romanum Pontificem. Aut si cui uiro bono ab impio Pōtifice conaretur impetrare sacerdotium, scriberet hūc in modum: Impie antichriste, extinctor Euangelij, publicæ libertatis oppressor, adulator principum, tot sacerdotia turpibus turpiter

EXPOSTULAT. HVT TENI:

piter donas, ac turpius uendis, da huic bono uiro hoc
 sacerdotium, ne male colloces omnia. Rides lector.
 Attamen isti nihilo prudentius agunt negotium Euan-
 gelicum. Nec tamen dixi omnem ueritatem silen-
 dam, nec perpetuo, sed alicubi. An nusquam tacen-
 dum est, quod Romanus Pontifex est antichristus?
 Nam finge illum esse. An non diu siluit Hilarius an-
 te quàm scriberet aduersus Arianos? Ipse fatetur &
 excusat. Cyprianus porrecturus ceruicem pro Chri-
 sto, quum praefectus illi obijceret, quod conspirasset
 aduersus Caesaris maiestatem, quomodo respondit? Me-
 rito aduersus illum conspiramus, cultor est demonio-
 rum, hostis dei, haeres aeterni ignis? Nequaquam, sed
 negauit se esse hostē Caesaris, imò quotidie orare se pro
 illius incolumitate, ob publicam tranquillitatem. Sic
 enim decebat ab episcopo Christiano proferri uerita-
 tem. Quomodo autem Hilarius scribit Constantio su-
 am agens causam? nōne multa tacet, multa dissimu-
 lat, multa blandius dicit, q̃ pro illius merito? Imò quo-
 modo Paulus agit causam suam apud Felicem, Festū,
 & Agrippam? An nihil illic tacet ueri? An non sum-
 ma comitate, quod uerum est proloquitur? Quid igi-
 tur est in hoc meo dicto sacrilegum, per iugulum
 recogendum, & incendio dignum? Non pudet hunc
 in talibus nugis tales excitare tragœdias? Iam illa,
 non dubito, quin omnibus uideantur esse ridicu-
 la, quae somniat de mea ad Romanos profectio, de

PURGATIO ERASMI AD

occurſu Cardinalium, de gratulationibus, de donarijs.
 Hæc minus ridicule fingeret, ſi me iam ad Romanum
 iter accinxiſſem. Atq; hic ſubito ex accuſatore factus
 conſultor, admonet ne credam fucatis amicis. O amicū
 animum ac pro ſalute mea mire ſoliātum. Nil opus eſt
 talibus monitoribus. Melius ſcio quid agatur Romæ, q̃
 Huttenus. Feſtium & illud, quod cum nihil omnium
 probarit, quæ dixit, in fine mouet affectus, reuocat me,
 deplorat uicem meam, ſubinde miſereſcens mei, ruruſus
 dubitans an dignus ſim ipſius miſericordia, credens
 interim ſe dare uerba mūdo ignotum. Quid autem ſtulti
 tius, quàm me inde reuocare, ubi nunquam fuerim, &
 eò uocare ubi ſum? Reuocat à partibus peſſimorum,
 qui ſtabiliunt tyrannidem Romanenſium, qui ſubuer
 tunt Euangelicam ueritatem, qui obſcurant gloriam
 Chriſti. Atqui aduerſus iſtos ſemper bellum geſſi. In
 uitat autem ad partem ipſius, quum mihi nondum con
 ſtet ubi ſit Huttenus. Verum hic interim cogor deſide
 rare iudicium Hutteni, quum tota hac oratione faciat
 me hominem uaniſſimum, leuiſſimum, inconstantissi
 mum, & qui fruſto panis reuocari poſſim in diuerſam
 partem, imbecillem, meticuloſum, exāguem, quid opus
 eſt talem in fortium uiroꝝ partes inuitare, amicū
 ἐφίμωρον, & ſi perſeueret, nihil aliud quàm ficulnū,
 ut Græci dicunt, auxilium? Sed de Luthero ac Pontifi
 ce iam ſatis, opinor, dictum eſt. Nunc quoniam locus
 admonet, pauca de moribus meis reſpōdebo, quos pro
 mittit ſe

EXPOSTULAT. HUTTENI.

mittit se perpetuo detecturum. At uereor ne hoc libello magis detexerit suos mores, quàm meos, ac fortassis ipse consultius fecerit, si studeat suis moribus contegendis, quàm retegendis alienis. Quid autem improbius quàm Huttenum sumere censuram morum meorum, qui nunquam mecum egerit consuetudinem, nisi quod semel atq; iterum congressus sit, & semel, aut ad summum bis mihi fuerit cōuiua? Pronuncient de moribus meis, qui familiariter ac diu mihi conuixerunt. Probat institutionem meam, mores improbat, & ab horum imitatione dehortatur Germanos. Age diuidatur hæc utilitas inter nos, sumat Germana iuuentus à nobis institutionem, morum exemplar petat ab Hutteno. Sitq; hoc iam unum specimen Germanicæ synceritatis, cum non possis inimico nocere, talibus libellis subito iugulare amicum, & quod superat omnem barbariem, ex ipsa amicitia telum quo confodias amicum, uelut è bove, quod aiunt, lorũ sumere. Nisi enim Huttenum cõplexus fuisset sincera beneuolentia, non haberet quo me laderet. Quanquam magis indignor illi, qui Huttenum huc instigauit, cui nec ipsi fuisset facultas nocendi, nisi fuisset in familiaritatem admissus. Nec is fraudabitur sua laude, cū sese prodiderit. Hactenus enim, iuxta comici dictum, quod scio nescio. Et postea relegat me in meam Gallogermaniam, quum ipse in Germania nullum habeat locum satis tutum, malitq; hospes esse Helueticorũ clancularius, q̃ Germanus apud

PURGATIO ERASMI AD

Germanos in luce agere. Ne quid interim taxem, quod Bruxellenses, qui sine controuersia Galli sunt, appellat Gallogermanos, ac me relegat è Germania, quasi Basileæ uiuens, agam in Germania. Proinde si Huttenus regnum obtinet in tota Germania, ut ius habeat relegandi quem uelit, mihi debet æquior esse, qui natus sum inter ostia Rheni, sed propior Gallie, quam Germaniæ. Nec unquã attigi Germaniam, nisi semel atq; iterum, obiter aliquod inuisens oppidũ Rheno uicinum, uelut olim Francfordiam, nuper Friburgum. Nec admodum in uotis est altius ingredi. Nõdum grauius Germaniam, à qua nihil unquã ambij, nisi grauat, qui suis sudoribus adiuuat publica studia. Nec hic ago pro tempore ut quenquam spoliem, sed ut meo sumptu prosim bonis literis & Euangelico negotio. Ut Germanorum amicitiam libens amplexus sum, ita gratia superis, nullius ego benignitate. Ego nunquam imitauimur mores meos, & quotidie cum illis rixor, etiam senex: gaudeo tamen esse puros ab his uitijs, quæ mihi largiter tribuit Huttenus, id quod omnium testimonio probare possum, quibus cū familiariter uixi. Primum facit me adeo meticulosum, adeoq; infirmi animi, ut meam ipsius umbram penè metuam. At Huttenus meminisse debet, plurimum interesse inter fortitudinem ac temeritatem. Tentare quod nõ possis efficere, prouocare quos nequeas coërcere, dementia est, non fortitudo. Est quædam gladiatoria fortitudo, quæ in neruum crum

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

uum erumpit. Prudenter scripsit Lyricus noster:
 Vis consilij expers, mole ruit sua. Vim tempera-
 tam dii quoque prouhunt in maius. Et tamen si quis
 perpendat libertatem, quæ est in libris meis, citius ali-
 cubi me damnabit temeritatis, q̃ timiditatis. Vide uero,
 quàm studio est iniquus. Huttenus ipse talis, qualis nūc
 etiam est, uult haberi formidabilis, & me meticulosum
 uocat, quod Cæsarem ac Pōtificem metuam citra ueri-
 tatis Euangelicæ prodicionem. Ipse cū esset Bruxellæ,
 non ausus est illic manere, quod alacer, ut ipse tum nar-
 rabat, occurrisset Hochstratus, qui tū nec Prior erat,
 nec Inquisitor, nec ullis Bullis aut diplomatis instru-
 ctus. Ille sic metuebat exarmatū leonem, ut se subdu-
 ceret: & ego meticulosus sum, si non stultis conuicijs
 ubiq; prouoco tot hostes, qui mihi & ante Lutherum
 male uolebant, nūc tot edictis, tot Bullis, atq; etiam sa-
 tellitio armatos? Prudentis est aliquando metuere ne
 metuas, quod si fecisset Huttenus, nunc non metueret
 omnia, sed esset charus plerisque, metuendus multis.
 Neq; cuiquam feliciter cessit hostem suū contempsis-
 se. Quid liberior libello de principe? Eum ego Carolo
 Cæsari in manum dedi. Huttenus sibi fortis uidetur, si
 ex angulo quopiam dictum aliquod iadat in hunc aut
 illum, & telo, quod aiunt, immisso fugiat. Non uideo
 cur huius animi me magnopere poeniteat, qui hactenus
 tot morbis, tot laboribus, tot casibus, tot tragœdijs sus-
 fecerit, qui & inimcorū maledicētiā, atq; etiam ma-
 lesicentiam

PURGATIO ERASMI AD

lescentiam contemnere, qui opes ac dignitates à monarchis oblatas recusare sustinuerit, qui in tantis rerum motibus ac periculis nunquam remisit studium benemerendi de publicis studijs. Atque interim iactat se mihi uoluisse addere animum. Præstaret, si sibi detraheret aliquid animi, & adderet iudicij. At Huttenus autumat mortem etiam oppetendam pro ueritate Evangelica. Nec ego istuc recusem, si quis casus eò uocet. At pro Luthero proq; Lutheri paradoxis nōdum est animus mortem oppetere. Non agitur de articulis fidei, sed an principatus Romani Pontificis sit à Christo: an Cardinalium ordo sit necessarium membrum ecclesiæ: an confessio sit ab autore Christo: an Episcopi possint suis constitutionibus obligare ad peccatum capitale: an ad salutem conducatur liberum arbitrium: an sola fides conferat salutem: an dici possit aliud quod bonum opus hominis. An missa possit aliqua ratione dici sacrificium. Pro his quæ solent esse thema conflictationū scholasticarum, nec ausim cuiquam uitam eripere si iudex sim, nec uelim in capitis discrimen uenire. Optarim esse Christi martyr, si uires ipse suppeditet, Lutheri martyr esse nolim. Quod autem me subduxi à Brabantia, quod à Roma abstineo, non metus est, sed consilium. Sciebam me illic esse non posse, nisi descenderem in harenam aduersus Lutherum. At non habebas, inquit, tu apud te cōsiliū quid esset facto opus, si Cæsar te iussisset in Lutherum scribere? Age det

EXPOSTVLAT. HVTTENI.

Age det mihi consilium Huttenus. Pingat ita Casareus loqui, quod sine dubio factum fuisset: Erasme, persuasum est nobis te esse uirum, qui & eruditione, & stilo plurimum ualeas, atq; etiam gratia polleas apud eruditos Germanos: adiuua igitur nostros conatus in opprimenda pestilentissima heresi Lutherana, laturus à nobis amplissima tui officij præmia. Quid hic respondissem? Non uacat, non suppetunt uires ad id præstandū, quod exigit tua maiestas. Ille urgeret: Quid possis, abunde cognitum habemus ex doctis uiris, rogamus ac uolumus, ut hac in re morem geras animo nostro, simul & à nobis inibis gratiam, & te falsa suspitione liberabis, quæ te nō semel iam detulit fautorem esse Lutheranae impietatis. Hic mihi suggerat Huttenus, quid esset respondendum. Si pollicitus fuisseni me facturum, omnibus posthabitis, fuisset tragœdiæ seruientū. Coactus fuisseni me præbere scribā monachis quibusdam ac Theologis, quos nimium noui. Nec licuisset scribere paraphrases, aliâque quæ spero non huic tantum seculo profutura. Sin pernegassem, coniecisseni me ipsum in aculeos crabronum, & in manifestam perniciem. Quò me proripuissem? Ad arcem Hutteni? Ad Vittembergam? Sed ubi fortunula quæ mihi perisset? Hæc ætas, hæc ualetudo non patitur me uagari, & egere, non patitur latitare ac fugitare. Nunc ita mea temperaui, ut nec inexplicabili Labyrintho me inuoluerim, nec deseruerim rem Euangelicam.

Mihi nondum

PURGATIO ERASMI AD

Mihi nondum plene constat, an ueritas Euangelica sit penes Lutherū. Quod si id constat Hutteno, ueritena-
cissimo, & paratus est pro illius defensione mortem
oppetere, quur fugitat ac latitat? Eat Romam, aut eat
in Gallogermaniam. Ibi continget sperata palma. Ha-
tenuus de huius animi imbecillitate, quem ego cum
decē Hutteni animis plus quā Achilleis nolim per-
mutare. De constantia mea puto iam satis dictū. Non
est constantiae semper eadem loqui, sed semper eodem
pertendere. At non decet Germanū uafricies. Respon-
deat igitur mihi Huttenus, cum hinc abiret, an recta
publica; uia peruenerit Milthusium, & an clara lu-
ce Milthusio discesserit. Vbique me uanissimum facit,
& impudentissime mendacem, sibi ueritatem illam
adamantinam arrogās. At ego paucissimis in hac lau-
de concessero. Mendaces oderam iam tum puellus. sen-
su quodam naturæ, quum nondum scirem quid esset
mendacium. Et nunc homines huiusmodi sic auersor,
ut etiam ipso corpore commouear ad illorum asper-
ctum. Huius rei testes erunt, qui cominus familiari
domestica; consuetudine meum pernouerunt inge-
nium. Imò quibus propius notus sum, illud mihi uiti-
um ceu peculiare tribuunt, linguae libertatem immodi-
cam, quæ uerum tacere nesciat. Atque hæc est præci-
pua causa, quur me ab aulis principum subduxerim,
in quibus uelis nolis, multa indigna atque iniqua mus-
sanda sunt. Obijcit inciuilitatem, atque etiam perfidi-
diam

EXPOSTULAT. HVT TENI.

diam erga amicos. Inciuilitatem quid appellet nescio. Deducere, reducere, uocare, & itare ad conuiuium, ac similibus uulgaribus officijs uti erga quosuis, nec est huius ualetudinis, nec hominis tot laboribus districti. Quanquam interim ego ille inciuilis plus quam diuiduum temporis impendo epistolis, quibus respondeo, quibus saluto, aut commendo amicos. Alicui fortasse pernegavi conuiuium, meae saluti consulens. At frequenter obsequutus sum magno ualetudinis meae dispendio. Neque raro ineptij dum amicorum affectui morem gerero, cuius obsequij me frequenter poenituit. Prodeat autem aliquis amicus, cui negarim fidele consilium, cui negarim officium, si quando res serio postulabat. Sed obtestata fide, quidam questi sunt de mea perfidia. Perfidiam mihi nec inimicus unquam obiecit. Nec dubitem omnes amicos prouocare, ut proferant ubi non praestiterim quod recepi, ubi mendacio doloue fefellerim, cuius arcanum effutierim. Possum illud mihi meo iure sumere, per paucos esse, quae sint amicitiae tenaciores, quam ego. Atque utinam fuisset tam in suscipiendis amicitijs uel felix uel circumspectus, quam sum constans in retinendis. Numquam simultatem exercui cum eo, quem uere ex animo semel amarim, contentus remisisse familiaritatem. Atrox flagitium sit oportet, quod apud me dirimat amicitiam. Exempli causa referam unum atque alterum casum. Ante annos aliquot scripseram epistolam ad Card. Moguntinum contra clamores Theologorum Louanien-

PURGATIO ERASMI AD

Louanienſium in Lutherum. Eam miſi tunica obuol-
 lutam cum inſcriptione ad quendam, qui nulli notior
 eſt quàm Hutteno, mandans illi, ut ſi uideretur red-
 deret, ſin minus, uel flammis uel undis aboleret. Exiſti-
 mabam enim illum, qui uiueret in familia Card. & illi
 ut tum putabam, eſſet à conſilijs, melius noſſe ſenſum
 principis. Quid factum eſt? Aedita eſt episto-
 laq; typis, nec reddita illi ad quem erat ſcripta. Ex
 hac re quum & Cardinali grauis inuidia conſlaretur
 apud Romanenſes, & mihi apud noſtros (iam enim
 triumphum adornabant, gloriantes me teneri medium)
 Moguntinus commotus exigit epistolam ad ſe ſcri-
 ptam, quæ iam totos tres meſes per omnium manus
 uolitabat. Tandem acriter flagitanti reddita eſt ea,
 quam miſeram, ſemilacera ac typographorum atra-
 mento cõtaminata. Ea res, ut debuit, ægre habuit prin-
 cipem, mihiq; indignabatur, ſuſpicans id mea culpa fa-
 ctum. Nihil hic affingo. Ipſe Cardinalis poſt ſuis lite-
 ris mecũ expoſtulauit hac de re. Quas tragœdias ex-
 citaret Huttenus, ſi quid eius generis commiſiſſem in
 ipſum? Primũ prodita eſt fides in mandatis amici. No-
 cuit cauſe uulgata episto-
 la, quæ ſecreto lecta prodeſ-
 ſe poterat. Et amicũ & patronum benemeritũ gra-
 uauit inuidia. Poſtremo mihi principem tantũ ex ami-
 co reddidit inimicũ. Et tamen hac de re uix tribus uer-
 bis expoſtulaui corám. Atq; is riſu uerecũdo conſites
 factum, reſpondit ſecretariorũ incuria cõmiſſum eſſe.
 Nec poſt

EXPOSTULAT. HUTTENI.

Nec post ullum addidi uerbum, homo inciuilis, hoc ipsum etiam dissimulans, quod de ipso suspicarer. Accidit ab eodem post, quiddam multo inciuilius, ac mihi periculosius, de quo tamen nunquam exposulaui, nec minus amicus esse cœpi, sed cautior esse decreui. Quam uero non amice fecit, qui decrepta ex libris meis odiosa loca, uertit in linguam Germanicam & euulgauit? At ego illa uulgo non scripseram, neq; uolebam nuda legi. Cum hoc quoq; paucis uerbis per epistolam exposulaui in hanc sententiam. Audio hoc abs te factum, fortassis ista facis amico animo, sed ego gaudeo meis inimicis non esse tantum ingenij ad ledendum. Hac exposultatione contentus, passus sum manere pristinam amicitiam. Quot huius generis fabulas commemorare possem? Nec ulli tamen adhuc renunciaui amicitiam, ego ille inciuilis & inhumanus. Quod si quisquam huiusmodi factum ullum mihi uere possit impingere, fatebor omnia esse uera quæ calumniatur Huttenus. Proferat igitur illos amicos, qui obtestata fide mihi perfidiam obijciunt, & facile illis os obturabo. Quod si mihi permitterem quiduis de Hutteno suspicari, quemadmodum sibi permittit quiduis uitij de me confirmare, suspicarer illius esse commentum, quoties ait: Quidam dicunt, audiui in Gallia. Quin addit, somniaui? Tribuit mihi gloriæ famæq; sitim inexplebilem. Id si uerum esset, tam olim me addixissem Romanæ curiæ. Offerebatur ingens

PURGATIO ERASMI AD

gloriæ seges. Admiscuissẽ me aulæ Casaræ, quò nò
semel uocatus sum. Accepissẽ fortunas ac dignita-
tes, quæ offerebantur. Delegissẽ argumenta magni-
fica ac plausibilia. Nunc recusatis pertinaciter his,
quæ gloriosos faciunt, inglorium ocium mordicus te-
neo, & in his uersor argumentis, quæ minimum ha-
bent ostentationis. Nam Huttenus opinor meum ani-
mum ex suo metiens, non credet deieranti, me perli-
benter hoc quicquid habeo famæ depositurum, si li-
ceret. Quod si scissẽ olim quantum onus sit fama,
sequeutus fuissẽ illud Epicuri λόθε βιώσας. Sed
iacto principum ad me literas, & aliorum de meis
lucubrationibus prædicationes. Ex eo pronunciat
me esse uanissimum, hoc est, inanissimum, nam id sus-
picor illum sentire. Imò uix profero decimam parti-
tem epistolarum, quas ad me scribunt principes ac
docti, sed interdum eas commemoro, quo me tuear
aduersus impudentiam obtrectatorum, nec enim al-
ijs præsijs aduersus illos pugnare possum, nec
alijs munimentis hætenus aduersus illorum impro-
bitatem substiti, nisi, ut dixi, innocentia, & bono-
rum ac principum fauore. Nunquam enim iactaui,
quod illustrissimus princeps Ferdinandus, huma-
nissimis literis me iam iterum honorauit, quod ho-
norario amplissimo donauit, nec ambientem, nec ex-
pectantem. Quod rex Gallie toties ad honestissimas
conditiones inuitat, literis etiam propria manu de-
scriptis,

EXPOSTVLAT. HVT TENI.

scriptis, id quod negant eum ter à corona suscepta
 fecisse, quod idem nuperrime fecit rex Angliæ. Itaq;
 intra paucos menses à quatuor orbis monarchis ac-
 cepti literas, Cæsare, rege Gallorum, rege Angliæ, &
 Ferdinando. Hæc si haberet Huitenus, quas glorias
 nobis efflaret? Scribit & ipse Cæsaribus, Cardina-
 libus, ac nuncijs apostolicis, sed quis unquam illi re-
 scripsit? Eadem opera scribere posset superis & in-
 feris. Quamquam principum erga me fauorem ac mu-
 nificentiam prædicare, non iactantiæ est, sed grati-
 tudinis. Porro quod ad eruditorum prædicationes at-
 tinet, habeo scrinia plena laudatricibus illorum epi-
 stolis, & quotidie mittuntur undique, quas aliquo-
 ties nec lego. Adeo nullo literarum genere minus de-
 lector. Vbi uero agnosco ac deuoro laudes mihi at-
 tributas? An non perpetuo reclamo magnificis illis
 laudibus, quas quidam in me profundunt, & capite,
 manibus, pedibus, totoq; corpore renuo? Adeo uero
 me facit inuidum, ut nec maiores gloria florentes, nec
 minorum succrescentem gloriam ferre possim. Ego
 uero suffragijs omnium, qui diutina consuetudine mo-
 res meos cognitos ac perspectos habent, quorū Hut-
 tenus ex paucis colloquijs se censorem fecit, euin-
 cam, me non minus abesse ab inuidia, quàm à men-
 dacio. Quæso quis unquam in suis libris, plures lau-
 dauit, tum maiores, tum minores, uel plenius, uel can-
 didius? Quorum aliquam multi sunt, quorū mundus

PURGATIO ERASMI AD

nomina non nosset, nisi meis scriptis prodita. Sed Huttenuſ obijcit, quod illic laudem multos indignos. Itā ne, qui in hanc partem peccat, inuidus eſt? Quis æque ſudauit in reſtituendis uetuiſtis autoribus? An hoc eſt inuidere maioribus? Quis plus tribuit Laurentio, Hermolao, Politiano, quos ætas proxima proceres in literis habuit? Rodolpho agricolæ, & Alexandro Hegio, quibus ego ſanè minimum debebam, nōne plenam laudem tribuo in opere, quod omnes exiſtimāt uicturum? Reuchlino quantum ubiq; detuli? Zaſium nōne ſemper ueneratus ſum, ut de Thoma Linacro taceam, & Grocino. Quem autem æqualium non libetè amplexus ſum? An maligne prædico Budæi uirtutes? Iacobum Fabrum, utcunq; incidit ea procella, quis candidius laudauit quā ego? Iam quanta amicorum in libris meis nomenclatura? An Huttenuſ ſucceſſenti inuidi? Reclamant tot illæ meæ laudationes, quarum ipſe nobis hoc libello palinodiam ingeſſit. Quis illum prædicauit, aut crebrius, aut cādidius, aut amantiſ? Quid autem ab illo ſperabam præmij? Nē mirum hoc ſolent facere inuidi. Multos laudo in ſpem indolis, multos extimulandi cauſa. Cui memet unquā antepoſui, qui cum unquam tribus uerbis de principatu doctrinæ contendi? cui non libenter ceſſi laudē, quam mihi Huttenuſ præter omnes tribuit? Quē unquam attigi niſi atrociter impetitus? Et hos hætenus ſic tractaui, ut per me facti ſint illuſtriores. Mei labores

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

bores nonnihil attulere momenti ad prouehendum a,
 pud nostrates Græcas literas. Nōne palām & fate-
 or & gaudeo sexcentos exortos esse qui me lōge sur-
 perent? O nouam inuidentiam. Quod si quis alius mi-
 hi uoluisset inuidiæ crimen impingere, certe non cō-
 ueniebat id ab Hutteno fieri οὗτως ἀφ'δόνως, à me
 penē solo prædicato. Solus enim plus laudum contu-
 li in Huttenum, quàm omnes illius amici, & ille ami-
 cus in amicum plus criminum congeffit, quàm hactē-
 nus omnes mei inimici, aut quàm ille unquā in quen-
 quam hostem suum, & tamen in literis ad me suis ap-
 pellat hanc expostulationem pro rei atrocitate, mitis-
 simam. Hominem suauem. Cui non porrexi manum
 enitenti ad aliquam egregiam laudem? Quo minus
 multos iuuerim, fortuna fuit in culpa non animus.
 Certe quoscunq; laudando, commendando, ac simili-
 bus officijs prouehere potui, prouexi. Fauti nonnullis
 mihi iniquioribus, tantum ob hoc quod studijs pro-
 deßent. Hic si proferam epistolas eorū, qui mihi pro
 meo candore gratias agunt, Huttenus clamabit me
 mortalium omnium uanissimum. Verum illi reclama-
 bunt, Huttenum calumniatorum omnium impuden-
 tissimum. Quum agerem in Brabantia, ex mea tenui-
 tate plus largitus sum studiosis uno anno, quàm qui-
 dam qui se iactant, capiunt ex agris paternis. Sic in-
 uideo minoribus. Neminē prodo, nec exprobro cui,
 quam officiolum meū: uideor enim mihi beneficium

PURGATIO ERASMI AD

dando accepisse, si digno dedi, sed ipsi testes erunt quod
 hæc impudenter obijciuntur ab Hutteno. Nemo, inquit,
 se tibi in eloquentia comparat. Ego uero acquisi-
 simo feram animo, si uel sexcenti se mihi præponant,
 ut sunt certe complures, qui id suo iure possint. Simi-
 li fronte facit me uersipellem quempiam, omnia simu-
 landi ac dissimulandi mirum artificem. Quam uero
 hic totum Erasmus ignorat Huttenus, cui nihil est dif-
 ficilius, quam simulare, ac dissimulare: quin potius
 ingenium est usque ad stulticiæ ultimum simplex et aper-
 tum, lingua periculose libera, et adeo non soleo fallere
 re quenquam simulata blanditiæ, ut si quid offendat,
 oratio scuerior sit, quam animus. Non falles, inquit,
 post hæc me uultu tuo. Quæso qua nam in re Hutte-
 nus falsus est meo uultu? Ille mihi suo uultu impos-
 suit. Nam apud me præferebat miram modestiam,
 continebat linguæ petulantiam. Aut igitur noua quæ-
 dam accidit illi metamorphosis, aut illa erant egre-
 gie fucata. Dispeream si credidissem in uniuersa Ger-
 mania tantum esse uanitatis, impudentiæ, inciuilita-
 tis, uirulentæ, quantum hic unus habet libellus. Nec
 tamen ea de causa sum futurus ulli Germano iniqui-
 or, aut minoris facturus synceros amicos, ob unum
 inimicum amicum. Nec pudet illum me, in cuius scri-
 ptis tanta libertas est, idētidem appellare Gnathonē.
 Proinde periculum est, ne qui legerit in libris meis tot
 laudes Hutteno tributas, cauilletur Gnathonem assen-
 tari

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

tari Thraſoni. Cogor & hic iudicium in Hutteno re-
quirere. Quum enim uideri uelit Germanicæ gloriæ
uindex, quumq; libri mei pleni ſint Germanorū lau-
dibus, nonne dū me facit aſſentatorem, uanū, uafum,
leuem, pondus detrahit omnibus illis laudibus? Et ta-
men hic adeo nihil per aſſentationē eſt dictū, ut etiā
eas laudes, quas Hutteno tribui, tribuerim ex animo.
Placebat indoles: placebat uena dictionis. Eximium
quiddam mihi pollicebar ex acceſſione ſtudiij, uſus,
& etatis. An ideo ſum aſſentator, ſi ille ſeſellit, non
me modo, uerum etiam omnes quibus illum prædica-
ui? Sed blandior ſum dum ſcribo principibus. Ve-
rum interim παῖδες ῥόμου, ubi res poſtulat.
Nimirum ſic expedit tractari leones, & diuinæ liti-
ræ docent principibus deberi reuerentiam. Vbi uero
ſic blandior ut prodam ueritatem? Vtri uero magis
profuerunt, ego blandior, an quidam ad rabiem uſq;
maledici? Iam reginæ & reges, qui nihil ante hac le-
gebant præter fabuloſas hiftorias, habent Euange-
lium in manibus, euoluunt ſacras literas, gaudēt ali-
quid diſcere de myſterijs philoſophiæ Chriſti-
anæ. Narret nobis Huttenus quorſum profuerit ipſius ma-
ledicentia. Sancte blanditur, qui in hoc blanditur ut
proſit alteri, nō ſibi. Si quid ambirē à principibus,
poſſet eſſe ſuſpecta mea blandities. Nūc nihil ambio,
aut ſi quid ambio, non ambio mihi, ſed publicis ſtu-
dijs. Quam non ſemper aſſentatur, quiſquis laudat

PURGATIO ERASMI AD

principes. Nā bonis debetur laus. Laudare mediocres aut bonæ spei, est adhortari ad profectū uirtutis. Laudare malos, est eos citra offensam admonuisse sui officij, quemadmodum satis olim explicuimus in epistola ad Ioannem Paludanum. Talis Gnato semper fuit Erasmus. Possem & ego Pontifices uocare antichristos, episcopos idola, principes tyrannos, quemadmodum alij faciunt, sed non arbitror esse boni uiri, bonos pro debito honore conuicijs incessere. Et demeritis sit, malos exacerbare maledictis, quos iritados nequeas compescere. Lucubrationes meas uetere doctorum exemplo dicaui partim amicis priuatis, partim principibus; ab amicis ne gratias quidem agi mihi passus sum unquam, tantum abest, ut quicquam extorserim. A principibus nihil unquam emendicaui, neque quisquam credat, quā pauci dederint aliquid hoc nomine. Recenserem de singulis, nisi uererer ne quem offendam, & fortassis id fiet aliās. Et tamen si quis honesta industria uenaretur principum liberalitatem, posteaquā humana uita multis eget, alio quanto faceret excusatius, quā qui ab amicis sumunt mutuum quod nunquam reddant, qui mercantur pro quo nunq̃ numerent, qui minus extorquent ab his qui nihil commiserunt. Iam uero qua fronte inuilitatis & inhumanitatis crimen impingit, quū ipse in hoc libello declaret sibi ne micam quidem esse mētis humanæ? Senectuti deferunt & Scythæ, officiorū memi-

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

meminerunt etiam feræ. Amicitia rationem habent latrones ac pyræ. Huttenus agnoscit amicitia eximiam. Agnoscit insignia merita in rem publicam, atq; etiam in ipsum quædam. Et tamen nulla laceffitus iniuria, perruptis omnibus gratiarum uinculis, iuuenis senem, tot conuicijs, tot rixis, tot iurgijs conspuit, colaphis & alapis cedit, contundit os, raptat ac uersat, perinde quasi mancipium de lapide emptum tractet, non Erasmus. Et sibi persuadet aliquem fore, tam immanem ac ferum in toto orbe, ubicunq; sedes est hominum, qui tantam immanitatem non execretur. Et hos opinor existimat esse mores Lacedæmoniorum ac Massiliensium, quos ab Hutteno discat iuuenis Germanica. Ego tum sic eram affectus in Huttenum, ut mihi persuaderem, si quis exortus fuisset, qui impeteret Erasmus, illum suo corpore, si quis alius, depulsurum iniuriam. Interim amice de illo cum amicis loquebar, deferrebam officium, deplorabam fortunam aduersam, sollicitus etiam ut illi res essent tutæ in posterum. Atq; hic humanitatis antistes, uelut ex insidijs tali libello adoritur amicum, quem semper reuerentissime coluit, cuius caniciei deferre debuit, cuius in publica studia, atq; etiam in se merita agnoscit. Indixit bellum Romanensibus, sed reuera bellum gerit cum musis & gratijs. In hostes gladium habet incruentum, in amicos stilum habet cruentum. Iam nescio quo nomine donari debeat, quod criminatur me

PURGATIO ERASMI AD

instigatorem omnium tumultuum, mox exardescente incendio dissimulare factum, & aduersæ parti blandiri. Opinor futurum, ut Huttenus omnium suorum facinorum, quæ Mauortij auspitijs terra mariq; gerit, me faciat instigatorem. Atqui in epistola, quam nuper ad me scripsit, sic loquitur. Nemo instigat Huttenum, nec ille sustinet à quoquam instigari. Quo igitur ore nunc me facit omnium instigatorem, hominem nullius apud ipsum ponderis, quum Hutteni *δυμὸς* & *γλώσς*, à nemine mortalium sustineat instigari? Misissas faciamus conuiuiorum fabulas uino inscriptas, omittamus familiaria colloquia, quibus inter se garrunt amici. Ego, ut dixi, quoties res serium consilium postulabat, semper ad moderatiora uocaui. Reuchlinum admonui ne lederet ordines, & deploraui quod in apologia sic efferbuisset. Opinor extare epistolas in illius schedis, quæ testes erunt me uera loqui. Nec aliud sensi de Luthero. De Comite à noua aquila iam ante recensui. De Hutteno nihil effutiam ex arcanis amicitiae. Tantum hoc referam, quod ille libris editis, uoluit omnibus esse testatissimum. Quum esset apud me Louanij, expetijt secretum colloquiũ, nec unquam mihi cum illo fuit ullum, præter hoc unum. Cecipit commemorare de bello indicendo Romanensibus, ac primum arbitrabar hominem iocari. Rogo quæ fiducia, quum Pontifex & per se potentissimus esset, & tot haberet principes sibi fauentes. Quam ad hæc ille

EXPOSTULAT. HUTTENI.

ille quædam respondisset, subieci negotium esse calidum ac periculosum, & si pium esset, tamen stultum esse tentare, cuius perficiendi spes non esset. Vt cūq; est, inquam, non cupio de isto negotio plura audire, meum est meis uigilijs prodesse publicis studijs, & consilium dedi, ut quicquid auderent alij, ipse ne se tali negotio admisceret. Talis instigator fui Hutteno. Sed multo ante, q̃ ille emitteret libellos immodice liberos, admonui illum literis, temperaret calami libertatem, ut principis sui fauore posset uti perpetuo. Et ille per literas respondit se pariturū consilio meo. Quod si fecisset, non iam latitaret ac fugitaret, sed magnus inter maximos uersaretur, ac talis esset, ut citra inuidiam posset amari. Quin ante hoc etiam tempus, quum Moguntia priuo colloquio mecum fabularetur, ostendit Reuchlini triumphum, carmen sane elegans. Suasi ut premeret, idq; duabus de causis, ne quis merito cauillari posset, eum iuxta Græcorum prouerbium, uictoriam adornare ante triumphum, neue hostes Capnionis redderet in illum irritiores, quum causa adhuc in summo discrimine uersaretur. Quod si non impetrarem, meum certe nomen deleret. Post menses complures iterum me conuenit Francfordia, primo statim congressu rogabā, ecquid meminisset consilij mei. Respondit sese probe meminisse, neq; quicquam sibi æque decretum esse, ac meo consilio parere in omnibus. Deinde prodijt car-

PURGATIO ERASMI AD

men unà cum triumphali pictura, sanè quàm magnifica, sed quæ nihil aliud, quàm Capnionem grauaret inuidia, & aduersarios prouocaret, satis sua sponte furètes. Nec dubito quin ea res improbata sit ipsi Capnioni. Non iam disputo quid dignum fuerit aduersarijs, sed quid expedierit causæ Reuchlinicæ. Huiusmodi perpetuo fuere mea consilia, quoties res serium consiliū postularet. Nullū unquā foedus mihi fuit cum Hutteno, nisi Musarū legibus ictum aduersus hostes linguarū, ac bonarū literarum. Aduersariæ Lutheri, quoniā intolerabilem futurā si uicisset uidebam, fautor non admodū faui, nec adhuc uellē penes istos totam esse uictoriam. Lutheranam fabulam initio non prorsus improbabam, actionem semper improbaui. Sed fingat Huttenus id quod non est: In initio, cū orbis applauderet Lutheri, præsertim eruditi Germaniæ, me quoq; fauisse Lutheri, & apud Huttenū uelut syncerum amicū effutisse secretos affectus, quid esset inhumanius, quàm nulla de causa suscepta inimitia hæc euulgare, criminari, & iactare apud orbem? Et si Musis placet, expostulationem uocat tam atrocem criminationē. At qui expostulat, priuatim requirit officium in amico, cupiens sibi satis fieri. Hic me non monitum apud orbem reū peragit. Ac tantū habet frontis, ut existimet hæc scribi posse incolumi amicitia pristina. Habeat sibi suas amicitias, & inimitias. Ego cum tali ingenio, quale arguit hæc epistola, nihil

EXPOSTULAT. HUTTENI.

la, nihil habere uolo commercij. Responderam ad capita rerū, quibus se iactabat exacerbātū. Nam ea suis literis ad me descripsit. Sed interim hæc expositulatio, hic per multorum manus uagata, perlata era Turregium. Docuerā de colloquio detrectato rem secus habere, quā ille suspicaretur. De epistola Hochstrati purgavi, de Capnionis insimulatione doceo me ne somniasse quidem unquam. De negotio Lutheri, docui me nihil mutasse, nec in illius factione fuisse unquam, & in Euangelico negotio prouehendo totum esse. Mihi nihil adhuc esse scriptum aduersus illum, & si quid scripturus essem, me citra conuiciū, argumentis, ac scripturæ sacre testimonijs acturū, tanta moderatione, tantaq; æquitate, ut nec ipse Lutherus offendi posset. Ostendi quā hoc consilium esset inutile, tum Euangelico negotio, tum liberalibus studijs, tum ipsius etiā rebus, ut nunc habent, Hutteni. Hæc aliāq; multa, tum ad illum scripsi. Dissuadebant amici docti ne talem libellum euulgaret, atq; ipse etiā Epphendorpius, ut affirmat etiā ac fatetur Huttenus. His omnibus contemptis, euulgauit libellum nullis iucundiores futurum, quā his qui Luthero, & linguis & bonis literis pessime uolunt, & quos pessime odit Huttenus, si uera prædicat. Quā enim insolenter gestient illi? Quid dicēt inter sese? Habet Erasmus suū toties laudatum Huttenum, fruatur eo. Habet illā toties adamatam ingenij uenam, fruatur illa.

Exoscu=

PURGATIO ERASMI AD

Exosculetur illam dictionis uenerem toties prædica-
tam. Nec desunt adeo qui prædicent Huttenum ab
Hochstrato, & Ecmondano aut horum sodalibus cõ-
ductum, hæc in Erasmus scripsisse, ac mihi sanè fit
uerisimile. Iocatur alicubi satis apposite se subodo-
rari prædam, quam Pontifex obiecerit. Mihi magis
subolet præda, quam obiecerunt monachi ac Theolo-
gi. Nec enim hoc inceptum recens est, uetus est uomi-
ca, licet nunc demum per occasionē pus eruperit. An-
te complures menses scripserunt amici, nescio quid li-
belli paratum in me. Expectabam concertatiunculā
aliquam de dogmatibus Lutheri, nunc uideo hunc li-
bellum fuisse alibi natū, sed hic ex delationibus quo-
rundam uelut asutis pannis auctum. Nam & sti-
lus inæqualis est. Et ea pars elaboratior est, quā scri-
psit per ocium. Vtrum autem est honestius, accipere
præmium à Cæsare ac Pontifice, ut disputes aduersus
Lutherum, an à monachis accipere mercedem, ut cõ-
uicijs talibus incessas amicū? Dicat igitur nobis Hut-
tenus bona fide, quam offam obiecerint monachi ac
Theologi, ut in me latraret, & ego fatebor quid ac-
ceperim à Cæsare ac Pontifice, ut scriberē in Luthe-
rum. Fortassis inficiabitur esse uerum, quod est ueri-
simillimum: tamen illud constat, neminem unquam se-
cisse gratius hostibus Lutheri ac bonarum literarū,
quā hic fecit Huttenus. Ego Lutherum degraui in-
uidia, qui Louanienfes appellem Reuerendos patres,
ipse

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

ipse protector est Lutheri, qui hostibus illius hęc agit
fabulam longe gratissimam. Nihil enim illis accidit,
unde magis sustulerint cristas, quodq; illis magis ad-
diderit animos, quàm hic Hutteni libellus. Iam mihi
uidere uideor, undiq; gestientes, subsilientes, sibi gra-
tulantes deuotos bonarũ literarũ, ac Theologie syn-
cerioris hostes, Louanij Emondanũ & Vincentiũ,
Lutetiæ duos præcipue Theologos, alterũ Quernũ,
alterum Betaceum, Coloniae Theodoricũ Nouimagũ
cum suo sordido sodalitie. Fortassis & in Anglia Le-
um cum Standicio. Omnes hi triumphum adornant
Hutteno, certatim applaudantes & acclamantes: ma-
giste uirtute eques, Βάλλωντος. Confice nobis Era-
smum illũ, qui inuectis nouis linguis ac literis regnũ
nostrum labefactauit. Eia talibus libellis redde literas
istas, quas quidam falsò uocant bonas, inuisas princi-
pibus, inuisas iuuentuti, quum uiderint in his esse tan-
tum uirulentie, nec in aliud ualere, nisi ad calumni-
am bonorum, & seditionem concitandam: prode my-
steria poetarum orgiorum, inspie, immunge, im-
minge, incaca in fontem illum Musarum, ne cui post
hac ex eo libeat bibere, & si uis illum semel omnibus
modis conspurcare, te totum in eo prolue. Quicquid
in nos hætenus peccasti, condonamus, si perges quã
cœpisti. Felicem Huttenũ quum ab his nouis amicis
uenient gratulatrices epistole, missitabuntur xenia,
deferentur ingentia munera. Hęc an uera sint non
dum

PURGATIO ERASMI AD

dum mihi liquet. Certe multo sunt propiora ueris, quæ ille fingit de me Romam eunte, de quibus occursum Cardinalium. Nam ego tot modis prouocatus nihil adhuc scripsi in Lutherum, & Huttenus præter causam tam uirulentum libellum scribit in amicum, cuius prædicatione factum est, ut multi qui Huttenum non uiderunt, & norint eum & diligant. Alioqui quid illum perpulit ad tam uirulentam scriptionem? Demonstrauit causas, quas allegat esse nullas, id quod per se perspicuum erat cordatis & integris, etiam ijs, qui Hutteno fauebant. Quid igitur sibi uoluit hoc libello? Scripsit animi gratia? Conueniebat in alio argumento uideri uelle festiuum. Libuit exercere stilum? Poterat, etiam si non strinxisset in amicum bene meritum, & bene mereri paratum. Volebat, ut ait quidam, absolutum quoddam eloquentiæ specimen, uelut κύκλειον ἔσµα relinquare posteris, quemadmodum Cicero reliquit Philippicas? Deligenda igitur erat materia, quæ per se foret ampla, & utilitate quoque posteris commendaretur, nam hoc argumento pessime consuluit famæ suæ, si tamen ille famæ rationem ullam habet. Studebat me deterrere, ne scriberem aduersus Lutherum? At qui non alia ratione citius poteram prouocari. Sed absit ut ego in tam arduo negotio, quicquam uel suscipiam, uel deponam Hutteni causa. Male se habent res Lutheri, si ad hos triarios, si ad hanc sacram ancoram deuenerunt, ut talibus libellis oporteat defendi.

Iugulare

EXPOSTVLAT. HUTTENI.

Iugulare uoluit Erasmus? Quid autem barbarius,
quàm sic esse affectum in eũ, qui nec suspicabatur ali-
quid, nec mercebatur? Atq; hic inter Scythicas uoces
in signis immanitatis testes etiam illa iactabatur: Hoc
libello conijciam Erasmi in lectum. Et quoniã casu in-
cidit morbus ex percussu solis, fortasse nunc triũphat
ac plaudit sibi. Verũ ne putet me tam nullius esse ani-
mi, ut peius ualeam, etiã si quindecim tales libelli scri-
bantur in me. Hoc scriptum Hutteni mihi conciliabit
multos amicos, quos ab ipso sit alienaturus, & quos
conciliaturus, breui sentiet. Magnum uero, si paucis
stolidis Lutheranis applausoribus gratificatus est. Nã
ex hoc ipso genere parum habet amicos: si qui sunt
paulo cordatiores, habiturus propemodũ pauciores.
Et gloriatur hic se fuisse circũfusus agminibus Lu-
theranorum. Egregiam uero gratiam cõmunicati ho-
spitij refert huic urbi, in qua qui uiuo iam fermè bien-
nio, neminem noui, qui se patiaturs dici Lutheranum,
& in qua publico edicto cautum est, ne quisquã in
concione doceat quod aduersetur euãgelio, ne Luthe-
ri quidem autoritate fretus. Iam uero nescio, an nihil
tribuendum sit quorundã suspitioni, qui dictitãt Hut-
tenũ ex equite factum sedentarium, huiusmodi libellos
ad quæstum scribere, eumq; geminũ, dum & hi nume-
rant qui conducunt operam: & in quos scribit, pecu-
nia redimũt, ne quod scriptum est adatur. Miseret me
Hutteni quamlibet hostis, si huc illius fortune recide-
bunt.

PURGATIO ERASMI AD

rūt. Iam ut audio numeravit aliquid et typographus.
Sed desino de Hutteno, ne quid ultra spongiam. Hoc
tantum illum scire uolo, & mihi esse stilum, nisi ma-
luissem meam perpetuam tueri consuetudinem, quàm
illius exemplum imitari. Nunquam adhuc mihi pu-
gna fuit cum quoquàm quem aliquādo dilexerim ex
animo. Ac ne in hos quidem unquam exercui calami
rabiem, à quibus odiosissime impetebar. Quod si place-
ret hæc petulantia, malim mihi dari, qui nunquam fuisset
amicus, malim dari, cui res essent sequundiores.
Non est plausibilis cum amico digladiatio. Et crude-
le est in calamitosum esse dicacem. Superest, ut adhor-
ter omnes bonarum literarum studiosos, ut si detesta-
bile uidetur exemplum Hutteni, ab huiusmodi inten-
perijs abstineant, ne bonas literas reddant inuidiosas.
• Appellatur humanitatis, cauendum, ne nostro uitio
nominis honesti possessione deiciantur. Tum demum
erunt, id quod dicuntur, hoc est, bonæ literæ, si nos red-
dant meliores, si seruiant gloriæ Christi. Neq; enim in
hoc reuocatæ sunt in scholas, ut pristinas disciplinas
• eijciant, sed ut illæ purius & cōmodius tradantur. Nūc
idē ferè tumultus est in scholis, qui est in ecclesijs. Nā
pleriq; qui linguis ac bonis literis impense fauent, ex-
clusis omnibus studijs, has solas inuehunt. Rursus qui
pristina studia mordicus retinent, summis uiribus hoc
agunt ut politiores literas prorsus obruant & extin-
guant. Quin potius in hoc incūbimus, ut suas quique
dotes

EXPOSITVLAT. HVT TENI.

dotes inuicem cōferentes mutuis officijs adiuuemur, quàm ut stultis contentionibus alteri alteris incommodemus? Qui ualent in bonis literis, dent operā, ut eas probis, castis & cōmodis moribus cōmendent, & acceptione grauiorum disciplinarum cohonestent: quibus non contigerunt, addant & hoc decoris studijs suis. Mutua concordia faciet, ne quid cui desit. Dissidio sit, ut nec his bonis quæ adsunt fruamur. Quin uni uersis & maximis & minimis huc conandū est, ut inter Christianos pax & concordia sarcatur. Nūc neq; mundi huius pacem habemus, quum undiq; furiosis bellis ferueant omnia, neque pacem dei, quum tanta sit opinionū dissensio, nec ulla usquam sincera amicitia, aut fraterna charitas, sed pessimo fermento uitata omnia. Si cui placet hoc seculum, fruatur, mihi uidetur infeliciissimum. Qui negotio fauent Euangelico, faueant simpliciter ac prudenter: ne fidant clauicularijs conspirationibus, ne maledicis libellis in Pontificem aut principes, quibus illis magis conciliant fauorem, & Euangelio constant inuidiam: sed posita omni peruicacia, positis studijs humanis, qui docti sunt, inter sese conferant de tollendo orbis dissidio, quæq; uidebuntur ad publicam Christiani populi salutem, & Christi gloriam facere, secretis literis indicēt Pontifici ac Cæsari, & in hoc negotio uersentur sincere tanquam coram deo. Hac ratione citius consu-

PVRGATIO ESASMI AD

luerimus Euāgelicæ Synceritati, q̄ rixis nunquam finiendis. Dū enim sine fine rixamur, an sit aliquod bonum opus hominis, fit, ut reuera nullū habeamus opus bonum. Dum delitigamus, an sola fides absq; operibus conferat salutem, fit, ut nec fidei fructum, nec bonorum operum mercedem capiamus. Quedam autem eius generis sunt, ut si maxime uera essent, non expediat ingerere auribus populi, ueluti, liberum arbitriū nihil esse, nisi nomen inane: quemlibet Christianum esse sacerdotem, & posse remittere peccata, & posse consecrare corpus domini: sola fide conferri iusticiā: opera nostra nihil ad rem facere. Hæc paradoxa iactata apud uulgus, quid aliud quā gignūt dissidium ac seditionem? Rursum ecclesiæ procures ac principes profanos obsecram, ut suos affectus, suaq; priuata commoda posthabeant saluti publicæ, & gloriæ Christi. Sic est uoluntas Iesu Christi, & sic agentibus nobis adfuturus est fautor ac fortunator eorum que gerimus. Cui spiritus Iesu donum impartijt abstrusioris eruditionis, impartiat candide, cum omne mansuetudine sustinens ac tolerans eos, qui non statim assensum possunt quod traditur: quemadmodum dominus Iesus diu tolerauit infirmitatem suorum donec proficerent. Principes & episcopi sunt homines, labi & falli possunt: hos quanto conducibilius est comiter ad ueri cognitionē adducere, quā conuicijs exasperare? Qui

PURGATIO ERASMI AD

pdijs, obrectationibus, fraudibus, dolis, luxu, libidinibus, nihil usquàm sanum est, & omiſſis omnibus digladiamur, an principatus Romani pontificis sit profectus ab autore Christo. Vtraq; pars alteri sese attēperet. Obsequium parabit amicitiam, peruicacia tumultum gignet. Quis autem finis erit, si altera pars nihil habeat nisi tumultus, rixas & conuicia, altera nihil nisi censuras, bullas, articulos & incēdia? Quid magni est homunculum alioqui moriturum in ignem conijcere? Docere ac persuadere magnū est. Ne palinodie quidem ille magnopere mouent quenq̃. Quis enim non sic interpretatur, maluit pudes fieri, quàm exuri? Quàm uero nō plausibile, quum episcopus qui debebat docere philosophiam Euāgelicam, in his quæ sunt huius mundi, plusq̃ satrapes est: in his quæ sunt fidei, nihil habet nisi articulos, carceres, carnifices et incēdiū? Non pudeat episcopos seruire charitati Christianæ, quod facere non puduit apostolos. Nō pigeat eruditos episcopis suum honorem reddere. Hoc interim cōsiliū dederim utriq; parti, ut neutri addictus, ita utriq; bene cupiens. Ego me compono ad eū diē q̃ me sistet ante Christi tribunal. Et idcirco ab istis contentiosis, in quibus uix fieri potest ut uersetur aliquis, nisi dum feritur & referit, perdat aliquid ex illa tranquillitate Christiani spiritus: transfero me ad ea quæ motus animi componunt, quæq; conscientiam tranquillat.

EXPOSTVLAT. HVTTENNI.

quillant. Ex paraphrasibus magnum hic fructum capere me sentio. Quo magis mihi dolet, quod in hac rixa, dum lego quæ calumniatur Huttenus, dumq; diluo, quod ille aspergit, totos sex dies perdidi. Bene vale, quisquis es candide lector.

PVRGATIONIS AD EX/
postulationem Hutteni, per D.
Erasmum Roterodamũ
F I N I S.

BASILEAE PER IO. FROBE
NIVM, AN. M. D. XXIII.

Summo pontifici Clementi
Sic incipiunt lre

Sanctissimi pr et domie, domine clemente
post humilem mei regniq et dominorum meorum
consuetudinem. et consilia pcedu beatorum

Supplicat in teo beatus
Sanctus ac beatissimus pater et domino, domino
Paulo hinc divina providentia sacro sancte
Romana ac universalis ecclesie Summi
pontifici domino humilissimo.

post obitum consuetudinis et pcedum
consilia beatorum

Carli Pistoris

Reus in hoc per hunc Antonio msi
rationis divina filij Scti glorie
coronator p scto Carli Pistoris
Scti romani ecclesie Summi pmi
humilis et Regni nri pceditori
Amico charissimo ac Zoumundo

Andree Car. Valensi.

Remo in 1520 per And. A. Dese
impetrations divina scto foyez
arty presbiter Cardinal Valenti.
unius dno a povero

Cardinali Hippolyto de medius
Remo in 1520 per And. Hippolyto impetrations
divina scto foyez
in Damaso Diano Cardinali
de medius Sanch. foyez
vicarario anno 1520 a 1520
cuo

Colligio Cardinali

Remo in 1520 per And. foyez (1)
propriet. presbiteri & diaconi
impetrations divina scto foyez
vicarario Cardinali ar. 1520
Sanch. Colligio annis. 1520
frequent ar. 1520.

Архиво Савано

3. gefunden, -chf. 10g u. 1/2 Hand 1/2
- 1/20 p. x. 10g u. 1/2 Hand 1/2

Nemo in Christi pa et Nuncio Solon
Bergo Archiepo Capuano, amico meo dno

Bergo Anticipo Capuano, arrivo nel Apr 10

Stefano Brodraro

~~Pence~~ Stiffand Rodario Doctorum
Doctorum Ppelo q'q' ceteris et Stron
nydus un cor ludom h' gaver a
boz - e ety regit apud Sideny
apud dicitur oratori Summe nobis
elero r et alphi ha vltima
pt b frammto Morsupino

Dorlori Ppelo. q'q' c'ntu' d' Stru
nyd' m' d' l'ndu' h' g'v' a
b'z' e' t'q' r'g' b' apud S'rd'ny
ap'p'd'm' orator' S'm'x' nob'z
d' l'ro T' c' f' o'p' h' n' c' l'ly

pt. 1. Francisco Morisano

Huiusmodi Imperator
 Sigismundus Secundo et potentissimo principi
 et dno Sultan Soliman Sarh cadem
 Jta in galas maris Constantinopolitano
 Africa et Europe. persiam. Arabiam
 Sicut qd ar egypti et domus su
 amirato et vicino vno et huiusmodi Saluti
 et oibz plentifulibz incrementibz

Significando Sereno et potentissimo principi
et dno Sultan Solimano Saraceno cadem
Jra in gallos mario Constantinopolitano

Ab Europa. personis Arabum
Sicut qd ar egypti et domus su
unio et virino vto + hanc salut
et ois plantatib mresimul

Abg. u. Europ. pers. u. Arab. u.

Scrieți qd ar egipți 22. Donce fca
unino cl virino vto + hazmo Salutu
22 oib plantatib mresimulib

Amico et Virino vobis et huiusmodi Salutem
et omnes plantulas incrementum

May 12 1864

22 oct plantulae muremuntur

may [fitting
gentleman

Imbraym Bassie

Sei lingua
Singulari in / illustri et magro
et a in fine de oleo
S. profecto

Illustri et magno principi de Umbra
hym bassie. prout vexillorum
profecto Sorini et polim
Uenit singularit Sultan (Soleij)
man Secretano et gphatis
fund. lumb Imperij sui Mlt
gubernatui et rapidi: et om
Baronum: principum Secretan. Ingem
vix sui Mlt superior
amici fuisse indet oleo

Exith

Magro Indonio gorti flio
Anni. dicit Venetian et gort
ator. ing. S. gort f. are
ndis oleo

mag. fuit re

Przypisano do
szkoleń w szkole
Przypisano do
szkoleń w szkole
Przypisano do
szkoleń w szkole

sigt dy cati gea Rye pld
 me m Saluta a f m
 a out alg end phantasy
 y lino m m m m m

Joanni Langraro mged)
requeſtatum

Mag^ro D^{no} Joani Langaro
E quib^{us} auro magistro p^{ro}priis
P^{re}sidi Zoffety S^{er}mⁱ ai Capitanⁱ
P^{re}sidi Domⁱ P^{re}sidi galley et)
amico P^{re}sidi ar de ocean

Royi portugalyx

Seruo pncipi ad locum
 Emanueli de gra Royi
 portugalyx et unius
 de fca uel hyspanie et
 vray. Sigfdy cad gra
 Roy p dci. Saluto et fca
 hyspanie et fca
 hyspanie et fca

Cesari. Carolo

Seruo an gualtero pncipi a
 dno dno Carolo unius fca
 uel hyspanie et fca
 palati s p anglo
 et germanie hyspanie
 et fca. Sicut tempore
 Royi et archiduci Austrie
 dno Burgundie et fca
 Comiti Breabannie et fca
 pncipi Sclandie et fca
 fca et gualtero uel hyspanie
 et fca. Sigfdy et
 gra Roy p dci. et fca
 Saluto et fca unius
 et fca hyspanie et fca
 pncipi et fca et fca et fca

presidentibus ^{comitibus} Comitibus
Imperialis

Mistris principibus ac personis
liberis ac magnis domibus et
gentibus Romanis imperii
ac presidentibus Comitibus Im-
perialibus assensu et appro-
batione annis p[re]sentis diebus

V[er]o Margarethe
S[ig]nificat. Ill[ust]riss[im]i principi et M[ag]i-
stris et ad Gra[ti]am Archiduci
Austrie Venerabili Burgundis Braban-
tie Comiti Flandrie h[er]edit[ari]e
et Consanguineo n[ost]ro Regi
Salute et felicitate p[er]petua
p[er]petua in mente p[er]petua
p[er]petua a dea consanguineo
n[ost]ro Regi

V[er]o Anno quinquagesimo
S[ig]nificat. Sc[ilicet] principi et amicis
ad Gra[ti]am Romanorum Venerabilis
et lib[er]is et Archiduci Austrie
Venerabili Burgundis Comiti Flandrie
h[er]edit[ari]e et Neph[il]i n[ost]ro Regi
Salute et felicitate p[er]petua
p[er]petua

Secunda p[ar]te

Joachimo Marchioni
Saxoni

Illustr. principi de Joachimo
Marchioni Brandenburgensi Saxonie
Principi Iugis archiepiscopo
electori Silesie pomeraniae
Cassubariae Selanduniae et
Ducum principum regis et burgundie
Noremburgie affini
nobis homo dedit et
filiis suis incommutabiliter

Georgio Duci Saxonie
Saxoni

Illustr. principi de Georgio
Duci Saxoniae Comiti de
regis et Marchioni Missus
affini nobis homo dedit
et filiiis suis incommutabiliter

Epistola Moraviana
Petrus in Christo pater et
frater Epistola Moraviana
fratres nostri dilecti

Stabilitate Moraviana

Quod in Christo patet / Sperabile
est at magis / igitur /
Abbas, et fratres, deus
plures, pater, baronibus
officibus. et cum fratribus
qui sunt deus communis
habent et universis Moravia
natus Moravia, pater et
in christo / communis
Dignitas. fratres, et
grate nostri dilecti

Capitaneus Maronis p[ro]p[ri]o
Magis h[ic] de p[ro]p[ri]o a cap[itu]
lano • p[ro]p[ri]o a cap[itu]
no Maronis p[ro]p[ri]o
g[ra]ti p[ro]p[ri]o

ar callis[is] cap[itu]
in al[ia] et v[er]o cap[itu]
callis[is]

Capitaneus
g[ra]ti h[ic] Maronis
capitaneus p[ro]p[ri]o

g[ra]ti p[ro]p[ri]o
p[ro]p[ri]o
g[ra]ti Maronis
Conic[is]

g[ra]ti
Col[le]gi
Magis p[ro]p[ri]o p[ro]p[ri]o de h[ic] p[ro]p[ri]o
Capitaneus Sandomin[us] Maronis
p[ro]p[ri]o

Naples
Goto Joand de Cosquidm
capitane lannins & Nobles
fuer

Wishm
magr disabell & Thos B

Siradist
Goto Joand
in alpha of the capital
Siradist

lannins
Goto

Jim voladislanni

Goto Joandis lachalpi
Capit lannins & capital
in Jim voladislanni

Bridgesley

Magro. Slamploo & Coffin

palacio posuimus ar

Marinburgum. Slamploo

& Bridgesley caput

sumus ut dicitur

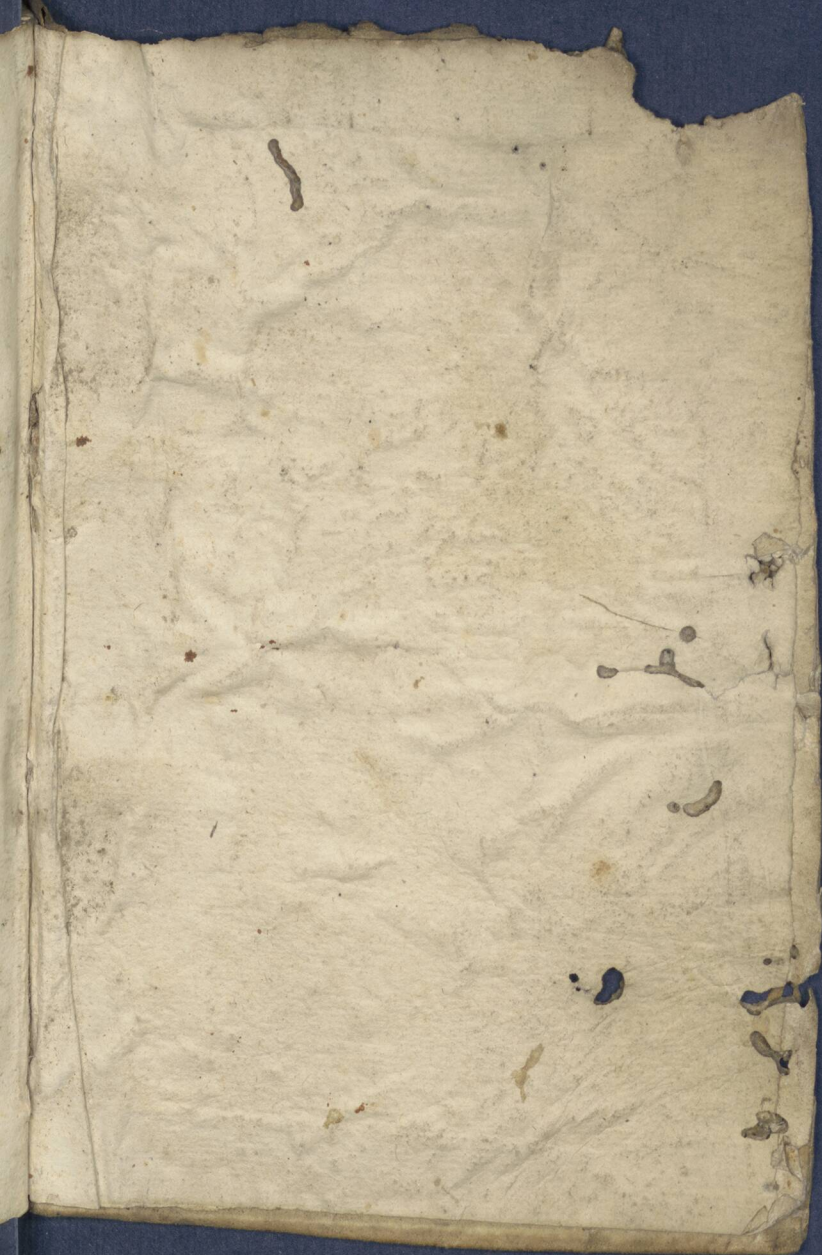
malpica et. Viri capi

lans Bridgesley

Coffin

Magro land & p. a. d. h.

Ihesu. **V** **E** pater noster
 o. Sedua pcorne rimen. p
 illa. q. ad pceptu d. pater n
 corda m. a pta abinendo. pcept
 uou dimittit audiendo. tunc
 t. E. a. p. pater corda m. dno
 mactat. t. a. i. pceptu iustie
 vniufo vidim. t. q. quo ad p
 fiate se. et. i. t. m. h. a. d. f. nate
 q. t. m. t. a. o. i. t. pceptu o. d.
 iustitias. r. u. e. t. u. m. r. e. m. e.
 tiemo. r. a. l. i. a. x. h. a. i. o. n. t. a. m.
 t. u. l. e. t. i. n. e. n. t. e. t. u. e. b. h. e. m.
 v. i. s. t. u. o. d. n. e. d. m. i. n. s. i. c. d.
 o. m. n. i. s. p. a. t. e. r. **A** **N** **S**
 qua. d. e. b. e. m. v. i. s. s. i. s. t. e. m. t. e. r.
 v. i. l. l. e. r. u. s. t. i. m. e. n. s. d. n. i.
 C. o. g. i. t. a. t. i. o. n. e. s. p. a. t. e. r. i. n. n. o. c. e. r. e. p. a.
 d. i. l. i. g. e. n. t. e. p. a. t. e. r. q. m. d. n. i. s.
 i. n. e. u. l. t. i. s. t. o. m. e. n. t. e. m. i. n. a.
 p. i. v. i. s. d. e. o. n. e. s. p. i. v. i. s. e. t. i.
 e. l. i. g. e. p. i. v. i. s. p. a. t. e. r. e. t. o. d. i.